

גמרא סדורה

מסכת

פסחים

פרק: ו' - "תמיד נשחט"

דפים - סה: - עג:

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות

עם רש"י

לימוד הפרק לרפואה השלימה לר' נדב בן טובה רייכמן בתוך כל שאר חולי ישראל

יצא לאור על ידי עמותת
"וכל בניך לימודי ה"
כ' אלול תשע"ג

בהצלחה - יגיעת ומצאת - תאמין!!!



להארות והערות
 דניאל ברק ווינט
 טל' - 0526071122
 דוא"ל vinetd@neto.net.il
 עתניאל ד.ד. הר חברון 90407

©

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד ופיסוק
 שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים.
 כל הזכויות על החלוקה לסוגיות ופסקאות
 שמורות לעמותת "וכל בנייך לימודי ה'".

ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד וללא מטרות רווח.

מסכת פסחים פרק ו' – "אלו דברים"

220. סה, ב – סו, א

משנה

אלו דברים בפסח דוחין את השבת:
שחיטתו,

וזריקת דמו,

ומיחוי קרבינו,

והקטרת חלביו.

אבל עלייתו והדחת קרביו - אינן דוחין את השבת.

הרפכתו, הבאתו מחוץ לתחום, וחתיכת יבלתו - אינן דוחין את השבת.

רבי אליעזר אומר:

דוחין.

אמר רבי אליעזר:

והלא דין הוא:

מה אם שחיטה שהיא משום מלאכה - דוחה את השבת,

אלו משום שבות, לא ידחו את השבת?

אמר לו רבי יהושע:

יום טוב יוכיח,

שהתירו בו משום מלאכה,

ואסור בו משום שבות.

אמר לו רבי אליעזר:

מה זה יהושע? מה ראיה רשות ל'מצוה'?

השיב רבי עקיבא, ואמר:

הזאה תוכיח,

שהיא משום מצוה, והיא משום שבות - ואינה דוחה את השבת.

אף אתה אל תתמה על אלו,

שאף על פי שהן משום מצוה, והן משום שבות - לא ידחו את השבת.

אמר לו רבי אליעזר:

ועליה אני דן.

ומה אם שחיטה שהיא משום מלאכה - דוחה את השבת,

הזאה שהיא משום שבות - אינו דין שדוחה את השבת?

אמר לו רבי עקיבא:

סו, א

או חלופי,

מה אם הזאה שהיא משום שבות - אינה דוחה את השבת,

שחיטה שהיא משום מלאכה - אינו דין שלא תדחה את השבת!

אמר לו רבי אליעזר:

עקיבא! עקרת מה שכתוב בתורה: "במועדו"¹ (במדבר ט, ב) - בין בחול בין בשבת.

אמר לו:

רבי! הבא לי מועד לאלו, במועד לשחיטה.

כלל אמר רבי עקיבא:

כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת - אינה דוחה את השבת,

שחיטה שאי אפשר לעשותה מערב שבת - דוחה את השבת."

גמרא

תנו רבנן:

ר"י

מתני' אלו דברים דוחין את השבת. לקמיה בגמרא מפרש מנא לן:

שחיטתו וזריקת דמו. אי אפשר אלא ביום דכתיב (ויקרא ז) ביום צוותו להקריב את קרבניהם ביום ולא בלילה: מיחוי קרביו. מפרש בגמ' וטעמא שלא יסריחו:

צלייתו והדחת קרביו אין דוחין. דאפשר משתחשך:

הרכבתו. על כתף האדם להביאו לעזרה דרך רשות הרבים אע"פ שאינו אלא איסור שבות דרבנן דק"ל חי נושא את עצמו אין דוחה דה"ל למיעבד מאתמול וכן הבאתו מחוץ לתחום: וחתיכת יבלתו. ורוא"ה {וירוא"ה: יבלת} בלע"ז וחותרכה בצפרניו או בשיניו אינה אלא שבות דמלאכה כלאחר יד היא:

שחיטה שהיא. אסורה בחולין בשבת משום איסור מלאכה גמורה שהרי באבות מלאכות היא מנויה ואע"כ דוחה את השבת בפסח:

לא ידחו בתמיה:

י"ט יוכיח שהתירו בו. שחיטה ובשול שהוא אב מלאכה ומותרין להדיט ואסרו בו להביא דבר מחוץ לתחום ולאכלו הואיל והוה אפשר לן מאתמול ואע"ג דתחומין דרבנן:

מה ראיה רשות למצוה. אכילת הדיט רשות היא וצורך גבוה מצוה היא ואם העמידו חכמים איסור שבות שלהן במקום רשות יעמידוהו אף במקום מצוה בתמיה:

הזאה תוכיח שהיא מצוה. בטמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת ערב פסח שאם לא יזה לא יעשה פסחו ואפ"ה אינו דוחה דהכי שמעינן ליה לרבי עקיבא דלא דחיא והזאה שבות הוא דמאי מלאכה היא אלא מתחזי כמתקן גברא:

ועליה אני דן. וגם על ההזאה אני חולק ואומר שתדחה ולא תעכבהו מפסח ומקל וחומר זה עצמו:

אמר לו רבי עקיבא או חילופי. או אני אחליף הדין דפשיטא לי דהזאה מעכבא וילפינן בקל וחומר מינה לשחיטה שתעכב: במועדו. ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו:

הבא לי מועד לאלו. שיהא זמן קבוע להן כמה שקבוע לשחיטה הילכך כיון דלא קביע להו זימנא ומצי למיעבד להו מאתמול לא דחו והזאה נמי לאו מגופיה דפסח היא ולא כתיב בה מועד:

¹ ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו

רס"י

גמ'

הלכה זו. שפסח דוחה שבת:
בני בתירה. נשיאים היו. אמר להן. הלל: וכי פסח אחד יש לנו שדוחה את השבת והלא יותר ממאתים פסחים יש לנו שדוחין את השבת. כלומר יותר ממאתים קרבנו' יש שדוחין שבת בשנה חמשים שבתות השנה בכל שבת ושבת ארבעה כבשים שנים לתמידים ושנים למוספין הרי מאתים לבד שבת שבתוך פסח ובתוך החג שקריבין בהן מוספי היום שבעת טלאים בפסח וארבעה עשר לחג:
מה מועדו הנאמר בתמיד. ולקמיה פריך: תמיד גופיה מנא להו:
והיה יושב ודורש. כדרך שהנשיא עושה:
מקנטרין. לשון קניטה ועצבון {קונטרריי"ר} להעליב} בלע"ז:
מהו. הבאת סכין אינה דוחה דהא אפשר למיעבד מאתמול ומה יעשה:
שמעתי ושכחתי. לקמן מפרש טעמא:
בני נביאים הן. וטראו מה יעשו:
למחר. בארבעה עשר בשבת:
שפסחו טלה תחב לו בצמרו. את הסכין:
ומי שפסחו גדי. שאין לו צמר אלא שיער שאין יכול לתוחבו בצמרו תחב לו בין קרניו ואין זה משאוי לעבור עליו משום שבינתו בהמתו דלאו אורחיה בכי האי מלאכה ובענין זה הביאו סכיניהן:
ראה. הלל זה המעשה שעשו:
ונזכר הלכה. כך שמעתי:
כך מקובלני. שכך הלכה כמו שעשו אלו:

"הלכה זו נתעלמה מבני בתירא.
פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת,
שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו.
אמרו: כלום יש אדם שידע אם פסח דוחה את השבת אם לאו?
אמרו להם: אדם אחד יש שעלה מבבל והלל הבבלי שמו,
ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון,
וידע אם פסח דוחה את השבת אם לאו.
שלחו וקראו לו, אמרו לו: כלום אתה יודע אם הפסח דוחה את השבת אם לאו?
אמר להם: וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת?!
והלא הרבה יותר ממאתים פסחים יש לנו בשנה שדוחין את השבת.
אמרו לו: מנין לך?
אמר להם: נאמר: "מועדו" בפסח,
ונאמר: "מועדו"² (במדבר כח, ב) בתמיד.
מה "מועדו" האמור בתמיד דוחה את השבת,
אף "מועדו" האמור בפסח דוחה את השבת.
ועוד, קל וחומר הוא:
ומה תמיד שאין ענוש כרת - דוחה את השבת,
פסח שענוש כרת - אינו דין שדוחה את השבת?!
מיד הושיבוהו בראש, ומינוהו נשיא עליהן,
והיה דורש כל היום כולו בהלכות הפסח.
התחיל מקנטרין בדברים.
אמר להן: מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם?
עצלות שהייתה בכם שלא שמשתם שני גדולי הדור, שמעיה ואבטליון.
אמרו לו: רבי, שכח ולא הביא סכין מערב שבת - מהו?
אמר להן: הלכה זו שמעתי ושכחתי,
אלא הנח להם לישראל, אם אין נביאים הן בני נביאים הן.
למחר מי שפסחו טלה תוחבו בצמרו,
מי שפסחו גדי, תוחבו בין קרניו.
ראה מעשה ונזכר הלכה, ואמר: כך מקובלני מפי שמעיה ואבטליון."

² צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאישי ריח ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדו

221. סו, א

רש"י

פסח נמי כתיב ביה במועדו. ולא שמעת ל"י מיניה ומתמיד ילפת ליה אלא על כרחיך מדבעית למילף מתמיד לא משתמע להו דחיית שבת דאמרי במועדו דקאמר בזמן התירא קאמר הכא בתמיד נמי לא משמע להו ומנא ליה: אלא אמר קרא. במוספין עולת שבת בשבתו על עולת התמיד לבד מעולת התמיד אלמא תמיד נמי דחי:

אמר מר:

"נאמר: מועדו"³ (במדבר ט, ב) בפסח,

ונאמר: מועדו" (במדבר כח, ב) בתמיד.

מה "מועדו" האמור בתמיד דוחה את השבת, אף "מועדו" האמור בפסח דוחה שבת.

ו"תמיד" גופיה מנלן דדחי שבת?

אילימא משום דכתיב ביה "במועדו" - פסח נמי הא כתיב ביה "מועדו"!

אלא "מועדו" - לא משמע ליה.

הכא נמי "מועדו" לא משמע ליה!

אלא אמר קרא: "עולת שבת בשבתו על עלת התמיד ונסקה" (במדבר כח, י),

מפלל עולה דתמיד קרבה בשבת.

³ ויעשו בני-ישראל את-הפסח במועדו

222. סו, א

אמר מר:

"ועוד קל וחומר, ומה תמיד שאין ענוש ברת דוחה את השבת, פסח שענוש ברת - אינו דין שדוחה את השבת?!"

איכא למיפרד:

מה לתמיד שכן תדיר, וקליל!

קל וחומר אמר להו ברישא, ופרכיה. והדר אמר להו גזירה שוה.

וכי מאחר דגמר גזירה שוה, קל וחומר למה לי!

אלא לדידהו קאמר להו:

בשלמא גזירה שוה לא גמריהו, דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו. אלא קל וחומר דאדם דן מעצמו איבעי לכו למידן!

אמרו ליה:

קל וחומר פריכא הוא.

כ"י

אמר מר ועוד קל וחומר כו' ופרכיה. מהא פירכא שכן כליל שכן תדיר:

וכי מאחר דגמיר. מרבתיו שגזירה שוה זו לכך באה דקיימא לן אין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא אם כן נתקבלה ובאה מסיני דדילמא קרא למילתא אחריתי אתא וכיון דהוא כך קיבל הרי הוא כמו שנכתב בגופו בפירוש ולמה ליה קל וחומר שהוא דבר סברא מדעתו ומלבו:

הכי קאמר נהי דגזירה שוה לא גמריהו. מרבתיכס גזירה שוה צריכא רב דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא אם כן למדה מרבו אלא קל וחומר כו':

אמרו לו קל וחומר. דאית ביה לא דיינינן דפריכא הוא כדאמרן שכן תדיר:

רש"י

223. סו, א-ב

והא עביד מלאכה בקדשים. ועובר משום לא תעבוד בכור (דברים טו):
דעבדי כהלל. דלא מקדשי לקרבנן עד דמייתי להו לעזרה: **לא מעל**. שלא היה שהות בין הקדישה לשחיטה שיבאו בה לידי מעילה:
דתנן לא מקדישין וכו'. במסכת ביצה והיאך הקדישו פסחיהן אלו בשבת:
הני מילי. דאין מקדישין: **חובות הקבוע להן זמן**. לבו ביום שפיר דמי דהואיל ונשחטין היום יכול להקדישן היום: **פסחו**. ליכא למימר ביום טוב דאין פסח קרב ביום טוב וחגיגה ליכא למימר בשבת: מחמר לא קרי אלא בבהמה הנושאת משוי והוא מנהיגה קרי לוי מחמר ומוזהר עליו בפי מי שהחשיך: **כלאחר יד**. שאין דרך טלה לשאת משוי:
שיש לו היתר מן התורה. כגון זה שאינו מחמר גמור אלא כלאחר יד ואין כאן אלא שבות ואפילו שבות דידיה לא חמיר כשאר שבות דכל כלאחר יד לא שכיחא:
במקום מצוה. כי האי גוונא דמעכב מפסח:

אמר מר: "למחר מי שפסחו טלה - תוחב לו בצמרו, גדי - תוחב לו בין קרניו".

סו,ב והא קא עביד עבודה בקדשים!

קהלל.

דתניא:

"אמרו עליו על הלל:

מעולם לא מעל אדם בעולתו.

אלא מביאה חולין לעזרה, ומקדישה, וסומך ידו עליה ושחטה".

פסח בשבת היכי מצי מקדיש ליה?

והתנן:

"אין מקדישין,

ואין מעריכין,

ואין מחרימין,

ואין מגביהין תרומה ומעשרות -

כל אלו ביום טוב אמרו,

קל וחומר בשבת" (ביצה לו):!

הני מילי בחובות שאין קבוע להן זמן.

אבל בחובות שקבוע להן זמן - מקדישין.

דאמר רבי יוחנן:

מקדיש אדם את פסחו בשבת,

וחגיגתו ביום טוב.

והלא מחמר!

מחמר כלאחר יד.

מחמר כלאחר יד נמי,

נהי דאיסורא דאורייתא ליכא, איסורי מדרבנן מיהא איכא!

היינו דקא בעי מיניה:

דבר שיש לו היתר מן התורה,

ודבר שבות עומד לפניו לעקרו, כלאחר יד - במקום מצוה מאי?

אמר להן:

הלכה זו שמעתי ושכחתי אלא אם אין נביאים הן בני נביאים הן.

224. סו, ב

רס"י

עד שקמתי דבורה. יוהרא שהיתה משפלת המנהיגים שלפניה ומתפארת לעצמה: עורי עורי דבורה. שנשתתקה מחמת סילוק נבואתה: קחו לי מנגן. להעביר כעסו שכעס על יהורם: ותהי עליו יד. מכלל דאסתלק: לא בחר. משמע מעולם אבל מאסתיהו משמע השתא מאסתיהו מפני שהוא רגזן מאסו מכלל שמתחלה נבחר ואע"ג דהאי מעשה דמשיחה קדים לרגזנות מיהו לא מצינו בו דופי אלא זה בלבד ומפני שגלוי לפניו שהוא רגזן מאסו:

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כָּל הַמְתִּיחַר,

אִם חָכֵם הוּא - חֲכָמְתוֹ מִסְתַּלְקֶת מִמֶּנּוּ, אִם נְבִיא הוּא - נְבוּאָתוֹ מִסְתַּלְקֶת מִמֶּנּוּ.

"אם חכם הוא - חכמתו מסתלקת ממנו" - מהלל.

דאמר מר:

"התחיל מקנטרן בדברים",

וקאמר להו: "... הלכה זו שמעתי ושכחתי".

"אם נביא הוא - נבואתו מסתלקת ממנו" - מדבורה.

דכתיב: "חדלו פרוזן בישראל חדלו, עד שקמתי דבורה שקמתי אם בישראל" (שופטים ה, ז), וכתבי: "עורי עורי דבורה, עורי עורי דברי שיר" (שופטים ה, יב).

ריש לקיש אמר:

כל אדם שכוועס,

אם חכם הוא - חכמתו מסתלקת ממנו, אִם נְבִיא הוּא - נְבוּאָתוֹ מִסְתַּלְקֶת מִמֶּנּוּ.

"אם חכם הוא - חכמתו מסתלקת ממנו" - ממשעה.

דכתיב: "ויקצף משה על פקודי החיל"⁴ (במדבר לא, יד),

וכתיב: "ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא המלחמה:

זאת חקת התורה אשר צוה ה' את משה" (במדבר לא, כא), מקלל דמשה איעלם מיניה.

"אם נביא הוא - נבואתו מסתלקת ממנו" - מאלישע.

דכתיב: "לולי פני יהושפט מלך יהודה אני נשא אם אביט אליך ואם אראך" (מלכים ב' ג, יד),

וכתיב: "ועתה קחו לי מנגן והיה פנגן המנגן ותהי עליו יד ה'" (מלכים ב' ג, טו).

אמר רבי מני בר פטיש:

כל שכוועס, אפילו פוסקין עליו גדולה מן השמים מורדין אותו.

מנלן?

מאליאב.

שנאמר: "ויחר אף אליאב בדוד, ויאמר: למה זה ירדת, ועל מי נטשת מעט הצאן ההנה במדבר?

אני ידעתי את זדנה ואת רע לבבה,

כי למען ראות המלחמה ירדת" (שמואל א' יז, כח).

וכי אזל שמואל לממשחינהו, בקלהו: "לא בזה בחר ה'" (שמואל א' טז, ח),

ובאליאב כתיב: "ויאמר ה' אל שמואל אל תבט אל מראהו ואל גבה קומתו כי מאסתיהו" (שמואל א' טז, ז),

מקלל דהנה רחים ליה עד האידנא.

⁴ ויקצף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות הנאים מצבא המלחמה. טו ויאמר אליהם משה החייתם כל-נקבה.

225. סו, ב - סז, א

רפ"י

דדחו טומאה מנא לן. הואיל ומועדו לא משמע (להו) מנא לן דדחו ואנן קיימא לן דדחו טומאה בכיצד צולין (דף עו:): פסח אקרי קרבן ציבור דאתי בכנופיא באידך פירקין (דף עו:):

זבין ומצורעין. חמורין מטמאי מתים שהרי טומאה יוצאה עליהן מגופן אלא על כרחיך כי איצטריך זב ומצורע להיכא דאין טמא מת משתלח איצטריך:

אלמא יש לך שעה שזבין ומצורעין משתלחין. מן העזרה וטמאי מתים נכנסים לתוכה: **בטומאה.** כשרוב ציבור טמאין במת עושין פסח בטומאה וזבין ומצורעין שבהן נדחין:

מצורע חמור מזב. לקמן מפרש חומריה:

ואיזה זה כו'. בתמיה: **לא יאכלו ממנו.** דכי דייקין איש נדחה ואין ציבור נדחין בטמא נפש הוא דדייקין גבי איש כי יהיה טמא לא כתיב אלא לנפש ובדידה דייקין איש ולא ציבור אלמא מהתם יליף דאי מוישלחו כדר"ל זב נמי לישתרי:

אלא לעולם מקרא קמא. וכדייקין איש נדחה ואין ציבור נדחין ודקשיא לך אימא ציבור כלל לא אי"כ דדיוקא דממעטינן ציבור מהאי דינא לחומרא ממעטינן למאי הילכתא כתב לנפש למעוטי זבין ומצורעין לכתוב טומאה שתם דנשמע דבכל טומאות יחיד נדחה לשני וציבור לית להו תקנתא דע"כ לנפש למעוטי זבין ומצורעין אתא ולאחמורי עלייהו ואי לגבי ציבור לא מחמירו עלייהו ולמימר דבטומאת מת הוא דאין ציבור נדחין אלא עושין פסחיהן בטומאה אבל בטומאת זיבה וצרעת אפילו ציבור נמי נדחין לגבי מאן מחמיר עלייהו וכ"ת לגבי יחיד מחמיר עלייהו וקאמר טמא נפש הוא דאית ליה תשלומין לשני אבל זב ומצורע אפ"י נטהר בשני לית ליה תקנתא בתשלומין והתניא יכול לא יהו חייבין לפסח שני אלא טמא נפש כו':

ת"ל איש איש. כי יהיה טמא משמע כל טומאה מדלא כתיב לנפש ברישא אי"כ איש כי יגע במת ש"מ למידרשי באנפיה נפשיה הוא לנפש למה לי אלא ע"כ מיעוטה דציבור לאקולי אתא ולמימרא דאין נדחין אלא עושין בטומאה ומש"ה לנפש למימר דבטומאת מת הוא דאקיל עלייהו אבל זיבה וצרעת לא:

אשפחו תמיד ופסח דדחו שבת, דדחו טומאה מנא לן?

אמר: כי היכי דיליף פסח מתמיד לענין שבת, הכי נמי יליף תמיד מפסח לענין טומאה

ופסח גופיה מנלן?

אמר רבי יוחנן:

דאמר קרא: **"איש איש כי יהיה טמא לנפש"**⁵ (במדבר ט, י"א),

"איש" - נדחה לפסח שני,

ואין 'ציבור' נידחין לפסח שני, אלא עבדי בטומאה.

אמר ליה רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן:

אימא: **"איש" - נדחה לפסח שני,**

ציבור - לית להו תקנתא,

לא בפסח ראשון ולא בפסח שני!

אלא אמר רבי שמעון בן לקיש:

מהכא: **"ויש' להו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש"**⁶ (במדבר ה, ב),

יאמר טמאי מתים ואל יאמר זבין ומצורעין!

ואני אומר: אם טמאי מתים משתלחין, זבין ומצורעין - לא כל שכן?!

אלא יש לך שעה שזבין ומצורעין משתלחין, ואין טמאי מתים משתלחין,

סז, א

ואיזה זה?

פסח הבא בטומאה.

אמר אביי:

אי הכי,

לימא נמי: יאמר זב וטמאי מתים ואל יאמר מצורע,

ואני אומר: זב משתלח, מצורע לא כל שכן?!

אלא: יש לך שעה שמצורעין משתלחין ואין זבין וטמאי מתים משתלחין,

ואיזה זה?

פסח הבא בטומאה!

וכי תימא הכי נמי,

התנן:

"פסח הבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבים וזבות נדות ויולדות,

ואם אכלו - פטורין" (צה:):

אלא אמר אביי:

לעולם מקרא קמא,

אם כן, ניכתוב דקמא: **"איש איש כי יהיה טמא,"** לנפש למה לי?

וכי תימא האי **"לנפש"** להכי הוא דאתא: טמא מת הוא נדחה לפסח שני, אבל שאר טמאין לא.

התניא:

"יכול לא יהו עושין פסח שני אלא טמאי מתים,

שהיה בדרך רחוקה, זבין ומצורעין ובעלי נדות מניין?

תלמוד לומר: "איש איש"."

⁵ דבר אל בני ישראל לאמר **איש איש כי יהיה טמא לנפש** או בדרך רחוקה לכם או לדורותיכם ועשה פסח לה, בחודש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אותו על מצות ומרורים יאכלוהו

⁶ צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש

"לנפש" דכתב רחמנא - למה לי?

אלא הכי קאמר:

"איש" - נדחה לפסח שני ואין ציבור נדחה לפסח שני,

אלא עבדי בטומאה,

וכי עבדי ציבור בטומאה? בטמא מת, אבל שאר טומאות - לא עבדי.

226. סז, א-ב

רפ"י

לפנים ממחיצתו. מחיצה שנאסר ליכנס בה דהיינו לפני מחומת כל ערי ישראל כדאמר לקמן מצורע משתלח חוץ למחנה ישראל:

פטור. ממלקות דלא יטמאו את מחניהם:

נתקו לעשה. ואע"ג דלאו בתר לאו כתיב ע"כ לנתוקי לאוי אתא דקיי"ל לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו דאי לאטעוניה עשה ולית הא כתב ביה עשה אחרינא וישלחו מן המחנה אבל זבין וטמאי מתיים לא נתקו לעשה ואע"ג דעשה יתירי כתיבי כל חד וחד למילתיה מדריש בספרי ועוד דבהאי כתיב כל ימי אשר הנגע בו וגוי משמע כל ימיו בבדד ישב קאי דאם עבר וכנס יחזור ויצא ואין בו עונש אחר כדרשינן כל ימיו דאונס את הנערה במס' מכות (דף טו.) כל ימיו בעמוד והחזר קאי ומנתקינא ליה ללאוי:

זב. מחיצתו הר הבית דאסור לכנס במחנה לוייה כדלקמן שכל הטמאין אין משתלחין אלא מן העזרה לבדה חוץ מזב ובעל קרי שמשלחין אף מהר הבית ומצורע משתלח אף ממחנה ישראל דהיינו כל העיר:

מחנה לוייה. כל הר הבית חוץ לחומת העזרה:

עמו. ומשה לוי היה:

תנאי היא. דאיכא תנא דלא מיייתי ליה קרא לעשה אלא ליתן לו מחנה שלישי:

שלא יהו טמאין אחרים יושבין עמו. כגון זבין וטמאי מתיים למדנו לשלוחו של מצורע שהוא חמור מכולן: יכול יהו זבין וטמאי מתיים משתלחין למחנה אחת ת"ל ולא יטמאו את מחניהם תן מחנה לזה ומחנה לזה. מדלא כתיב מחנה משמע מחנה לכל אחד ואחד והתם תרתני מחנות כתיבי וישלחו מן המחנה מחוץ למחנה תשלחום והאי מחוץ למחנה דמצורע ליתן לו מחנה שלישי:

אינו צריך. האי מחוץ למחנה ליתן לו מחנה שלישי להוציא דכולהו מהתם נפקי דעל כרחך כולן חמורים זה מזה בטומאותיהן דאי כולהו שו לענין מחנות לכתוב שילוח בקל ואנא ידענא כל שכן דחמור בעי שילוח ומדכתביהו כולהו ש"מ שילוחו של זה לא כשילוחו של זה:

זב לא כ"ש. לקמיה פריך מאי חומריה דזב מטמא מת:

לרבות טמא שרץ. לשילוח והוא הדין לנוגע בנבילה וכל טמאי מגע וכיון דכתב רבוייא לטמאי מגע לא איצטריך למיכתב זב דחמיר מטמא שרץ שהרי טומאה יוצאה עליו מגופו זב אינו מטמא מחמת אונס אם ראה מחמת מאכל ומשתה או חולי או קפיצה כדאמר במסכת נדה בפרק בנות כותים (דף לה.) מבשרו ולא מחמת אונסו ומשנינן כי האי גוונא זב טמא נמי מטמא כגון טומאת טמאי שרץ שאינו אלא טומאת ערב:

אמר רב חסדא:

מצורע שנקנס לפניו ממחיצתו - פטור⁷.

שנאמר בו: "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו"⁸ (ויקרא יג, מו),

"בדד ישב" - לבדו ישב.

"מחוץ למחנה מושבו" - הכתוב נתקו לעשה.

איתיביה:

"מצורע שנקנס לפניו ממחיצתו - בארבעים,

זבין וזבות שנקנסו לפניו ממחיצתו - בארבעים.

וטמא מת מותר ליכנס למחנה לוייה.

ולא טמא מת בלבד אמרו, אלא אפילו מת עצמו,

שנאמר: "ויקח משה את עצמות יוסף עמו"⁹ (שמות יג, יט),

"עמו" - במחיצתו!"

תנאי היא,

דתניא:

"בדד ישב" - לבדו ישב, שלא יהו טמאים אחרים יושבין עמו.

יכול יהו זבין וטמאי מתיים משתלחין למחנה אחת?

תלמוד לומר: "ולא יטמאו את מחניהם"⁹ (במדבר ה, ג),

ליתן מחנה לזה ומחנה לזה,

דברי רבי יהודה.

רבי שמעון אומר: אינו צריך.

הרי הוא אומר: "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש"^(במדבר ה, ב)

יאמר טמאי מת ואל יאמר טמאי "זב"!

ואני אומר: טמאי מתיים משתלחין, זבין לא כל שבו?

למה נאמר "זב"?

ליתן לו מחנה שניה.

ויאמר "זב" ואל יאמר מצורע!

ואני אומר: זבין משתלחין, מצורעין לא כל שבו?

למה נאמר מצורע?

ליתן לו מחנה שלישי.

בשהוא אומר: "בדד ישב" הכתוב נתקו לעשה."

מאי חומריה דזב מטמא מת?

שכן טומאה יוצאה עליו מגופו.

אדרבה טמא מת חמור,

שכן טעון הוצאה שלישי ושביעי!

אמר קרא: "טמא", "וכל טמא" - לרבות טמא שרץ.

וזב חמור מטמא שרץ.

ומאי חומריה?

כדאמרן.

⁷ זה מצורע, אך בטמא נאמר: "מוכר עד נקבה תשלחו, אל מחוץ למחנה תשלחום ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם" (במדבר ה, ג)

⁸ כל ימי אשר הנגע בו יטמא טמא הוא **בדד ישב מחוץ למחנה מושבו**

⁹ מוכר עד נקבה תשלחו אל מחוץ למחנה תשלחום **ולא יטמאו את מחניהם** אשר אני שוכן בתוכם

רָשָׁי

זב נמי מטמא באונס. כגון בראיה ראשונה שאין בה אלא טומאת ערב דאיתקש לשכבת זרע דכתיב (ויקרא טו) זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע והיינו ראייה ראשונה דלא מנה ביה בהאי קרא אלא חדא זיבה דאוליגן בתר מנייג דקרא כדאמרינן במגילה (ד' ח.) מנה הכתוב שתיים וקראו טמא כו' :
מטמאה באונס. מהאי היקש גופיה נפקא ליה לרב הונא מה קרי מטמא באונס אם ראה מחמת רוב מאכל ומשתה דגבי קרי לא כתיב מיעוטא אף ראייה ראשונה של זב מטמאה באונס. זוב דומה ללובן ביצה המוזרת שכבת זרע דומה ללובן ביצה שאינה מוזרת :

פריעה. פריעת הראש גידול שיער :

פרימה. בבגדים :

ואסור בתשמיש המטה. כדכתיב (ויקרא יד) וישב מחוץ לאהלו ואין אהלו אלא אשתו למאן דאמר במועד קטן (ד' ז) : ק"ו לימי חלוטו איכא חומרא טובא ולמאן דאמר ימי ספרו דוקא אפ"ה חומרא מיהא היא דאילו זב לא מיתסר מידי בתשמיש :

זב. עושה משכבו ומושבו אב הטומאה לטמא אדם הנוגע בו טומאה חמורה לטמא בגדים שעליו אע"פ שלא נגעו הבגדים במשכב אבל מצורע אע"ג דתניא בתורת כהנים עושה משכב ומושב לאו אב הטומאה לטמא אדם לטמא בגדים אלא לטמא אוכלין ומשקין :

ומטמא כלי חרס בהיסט. דכתיב (ויקרא טו) וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר ותניא בתורת כהנים יכול אפילו נגע בו הזב מאחוריו יהא טמא תלמוד לומר אשר יגע בו ולהלן הוא אומר אשר תבושל בו מה בו האמור להלן מאוירו אף בו האמור כאן אינו מטמא במגע אלא מאוירו אם כן מאחר שלמדנו שטמא אותו מאוירו מה ת"ל אשר יגע בו פירוש ומה חלק בו ומה הוסיף בו בכלי חרס בטומאת הזב מבשאר טומאות במגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו :

ומשנינן זב וכל זב לרבות. קרי כזב וכיון דאיתרבי בעל קרי לישתלח חוץ לשתי מחנות לא איצטריך מצורע דחמור מבעל קרי :
ופרכינן מאי חומרא כדאמרן. וכיון דלא איצטריך וכתביה רחמנא ליתן לו מחנה שלישית אדרבא כו' :

במשהו. כעין חרדל ובפחות מכאן במסכת נדה (ד' מ:) ומצורע שיעורו כגריס בתורת כהנים :
כחתימת פי האמה. כדי סתימת נקב פי אמתו ויליף לה מהחתיים בשרו את זובו במסכת נדה (דף מג:) :

ואיתקש בעל קרי לזב. כדכתיב זאת תהיה תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע מה זב צריך כחתימת פי האמה אף בעל קרי אלמא מצורע חמור דאזלא ליה פירכא דכל שהוא וכי איצטריך ליתן לו מחנה שלישית :

וכל. דכתיב גבי מצורע מאי (כל) מרבי גבי דין מצורע :

שפיר קאמר ר' שמעון. דמפיק ליה מההוא קרא דין שילוחין ולמה לי קרא אחרינא :
הוא. צרוע וזב לכדרי אליעזר אתי לאקשינהו לטמא מת לפטרו מן ההיכרת בפסח הבא בטמאה ואע"ג דלא אישתרי להו לכתחלה בביאת מקדש :

אין טמאי מתים משתלחין. כגון פסח הבא בטמאה דאישתרו (טמאי מתים לכתחלה כשרוב הציבור טמאי מתים כדכתיב איש וכו') כדלעיל בשמעתין :

אין זבין ומצורעין משתלחין. שילוחן הראשון בכרת ומיהו לכתחלה לא אישתרו דהא טמא לנפש גלי רחמנא דאין ציבור נדחין הא בשאר טומאות נדחין מיהו אהני היקישא לפטורן מן ההיכרת :

אֲדַרְבֵּה שְׂרֵץ חָמוֹר,
 שֶׁכֵּן מְטַמֵּא בְּאוֹנָס!

אָמְרִי:

סז,ב **כִּי הָאֵי גִוּוֹנָא, זָב נִמְי טַמְוִי מְטַמֵּי בְּאוֹנָס כְּדָרְב הוּנָא.**

דְּאָמַר רַב הוּנָא:

רְאִיָּה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל זָב מְטַמֵּא בְּאוֹנָס.

מֵאֵי חוּמְרִיה דְּמִצְוֶרַע מְזָב?

שֶׁכֵּן טַעוֹן פְּרִיעָה וּפְרִימָה, וְאָסוּר בְּתִשְׁמִישׁ הַמֶּטֶה.

אֲדַרְבֵּה זָב חָמוֹר,

שֶׁכֵּן מְטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וּמְטַמֵּא כְּלֵי חָרָס בְּהִיסָט!

אָמַר קְרָא: "זָב", "וְכָל זָב" - לְרִבּוֹת בְּעַל קְרִי,

וּמִצְוֶרַע חָמוֹר מְבַעַל קְרִי.

וּמֵאֵי חוּמְרִיהָ?

כְּדָאֲמַרְן.

אֲדַרְבֵּה, בְּעַל קְרִי חָמוֹר,

שֶׁכֵּן מְטַמֵּא בְּמִשְׁהוֹ!

סָבַר לָהּ פְּרָבִי נִתָּן.

דְּתַנִּיא:

"דְּבִי נִתָּן אוֹמַר מְשׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל:

זָב צָרִיךְ כְּחִתִּימַת פִּי הָאָמָה,

וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים".

וְאִיתְקַשׁ לִיהָ בְּעַל קְרִי לְזָב.

"וְכָל צְרוּעֵ" לָמָּה לִּי?

אֲיִדִּי דְּכִתְיָב: "כָּל זָב", כְּתִיב נִמְי "כָּל צְרוּעֵ".

וְרַבִּי יְהוּדָה,

שֶׁפִּיר קָאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן!

הֵהוּא מִיבְעִי לִיהָ לְכַדְתַּנִּיא:

"דְּבִי אֵלִיעֶזֶר אוֹמַר:

יְכוּל דְּחַקוּ זְבִין וּמִצְוֶרַעִין וְנִכְנְסוּ לְעֶזְרָה בְּפִסְחָ הַבָּא בְּטוּמְאָה,

יְכוּל יְהוּ חַיִּיבִין?

תְּלַמּוּד לֹמַר: "וַיִּשְׁלַחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צְרוּעֵ וְכָל זָב וְכָל טַמְא לְנִפְשׁ" (במדבר ה, ב),

בְּשַׁעָה שְׁטַמְאֵי מֵתִים מְשַׁתְּלַחִין - זְבִין וּמִצְוֶרַעִין מְשַׁתְּלַחִין.

אִין טַמְאֵי מֵתִים מְשַׁתְּלַחִין - אִין זְבִין וּמִצְוֶרַעִין מְשַׁתְּלַחִין".

227. סז, ב - סח, א

רפ"י

מחילות לא נתקדשו. הני תרתי מילי שמעינהו כי הדדי מרביה וכי הדדי אמרינהו מחילות ומערות שלתחת העזרה לא נתקדשו בקדושת עזרה:

ובעל קרי משתלח כו'. והיינו כברייתא דהא איתקש לזב: **לטומאתן.** דאין טמא שבעה כזב וכטמא מת:

טומאת ערב בהדיא כתיב ביה. כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ במים וגוי' (ויקרא טו):

מה שרץ מטמא באונס. אם נפל עליו שרץ מת:

מטמא באונס. כגון אם ראה מחמת רוב מאכל ומשתה:

בוכל נדה כטמא מת. סיפא דמתני' דלעיל היא:

מצורע חמור מזב. למחנותיו כדאמרן וכן זב מטמא מת:

יצא בעל קרי. מפרש ואזיל מאי היא:

לא יצא מכלל טמא מת כו'. והכי משמע יצא בעל קרי מכלל זה דהנך לפי חומר טומאתן

חומר שלוחן יצא בעל קרי שאע"פ שטמא מת חמור ממנו

שהוא טומאת ערב אפילו הכי לענין טומאת ערב אפילו הכי לענין

מחנות בעל קרי חמור דעל כרחיך כי כתיב וכל זב לרבווי

בעל קרי אתא לכלל זב וכל טמא לרבווי טמא שרץ לכלל

טמא מת אתא דכל חד וחד למאי דדמי ליה מדמינן ליה

ובעל קרי דומה לזב שהטומאה יוצאה עליו מגופו:

ויצא אל מחוץ למחנה. בבעל קרי כתיב כי יהיה בדך איש וגוי':

הכי גרסינן ויצא אל מחוץ למחנה זו מחנה שכינה ולא יבא

אל תוך המחנה זו מחנה לוייה מכאן שבעל קרי משתלח חוץ

לשתי מחנות דקאמר קרא שאם נטמא בעזרה יצא משתייהן:

לוייה אין משתלח והשתא דכתבינן שתי מחנות על כרחיך

הכי תוקמא:

אמר מר:

"**זב**", "**זב**" (במדבר ה, ב) - לרבות בעל קרי.

מסייע ליה לרבי יוחנן.

דאמר רבי יוחנן:

מחילות לא נתקדשו.

בעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות.

מיתיבי:

"**בעל קרי כמגע שרץ**" (זבים ה, יא),

מאי לאו למחנותם!

לא, לטומאתם.

לטומאתם!?

האי טומאת ערב כתיב ביה,

והאי טומאת ערב כתיב ביה¹⁰!

אלא לאו למחנותם!

לא, לעולם לטומאתם,

והא כמשמע לן: דבעל קרי כמגע שרץ,

מה מגע שרץ מטמא באונס,

אף בעל קרי מטמא באונס.

מיתיבי:

סח, א "**בוכל נדה בטמא מת**" (זבים ה, יא).

למאי?

אילימא לטומאתם - האי טומאת שבעה כתיב ביה, והאי טומאת שבעה כתיב ביה!

אלא לאו למחנותם.

ומדסיפא למחנותם, רישא נמי למחנותם!

מידי איריא!?

הא כדאיתא, והא כדאיתא.

מיתיבי:

"**מצורע חמור מזב,**

זב חמור מטמא מת,

יצא בעל קרי שטמא מת חמור ממנו,"

מאי "יצא"?

לאו יצא מקלל זב וקא לכלל טמא מת,

דהא טמא מת חמור ממנו ומוהר במחנה לוייה!

לא, "יצא" ממחנה טמא מת ונכנס למחנה זב,

ואף על גב דטמא מת חמור ממנו ומוהר במחנה לוייה, למאי דדמי ליה מדמינן ליה.

תני תנא קמיה דרב יצחק בר אבדימי:

"**מחוץ למחנה**"¹¹ (דברים כג, יא),

"**ויצא אל מחוץ למחנה**" - זו מחנה שכינה,

¹⁰ ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ במים את כל בשרו וטמא עד הערב" (ויקרא טו, טז)

¹¹ כי יהיה בדך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה לא יבוא אל המחנה

ר"י

אמר ליה אכתי לא אעילתיה אפיקתיה. עדיין לא הכנסתו למחנה לויא וכבר הוצאתו ממנה דמדקאמרת לא יבא לתוכה מכלל דעומד חוצה לה וקאמר לא יכנס והא אכתי לא אישתעי בזה שיצא ממחנה שכינה ועומד במחנה לויא לשלחו ממנה וקא מזהר ליה שלא יכנס כאילו כבר יצא אכתי לא אעילתיה כלומר עדיין לא דיבר על כניסתו מה תהא עליה אפיקתיה ודיבר עליו כאילו יצא ל"א גרסי אכתי לא אפיקתיה אעילתי עדיין לא הוצרכתו לצאת ממחנה לויא וכבר הזהרתו שלא יכנס והיינו אעילתיה כבר אתה מדבר בכניסתו:

אלא אימא הכי ויצא אל מחוץ למחנה זו מחנה לויא. וכשבא לצאת ממנה אל יכנס במחנה שכינה ואי לא הוו כתיבי שתי מחנות הוה מוקמינא ליה בעומד במחנה שכינה ומצריכו לצאת ממנה אבל עומד במחנה אם כן. נימא וישלחו מן המחנה ולא יבא אל תוך ולשתוק:

"לא יבא אל תוך המחנה" - זו מחנה לויא, מכאן לבעל קרי שיצא חוץ לשתי מחנות.

אמר ליה:
אפתי לא עילתיה אפיקתיה!

לישנא אחריןא:
אפתי לא אפיקתיה עילתיה!

אלא אימא: **"מחוץ למחנה"** - זו מחנה לויא, **"לא יבא אל תוך המחנה"** - זו מחנה שכינה.

מתקיף לה רבינא:
אימא אידי ואידי למחנה שכינה,
ולעבור עליו בעשה, ולא תעשה!

אם כן לימא קרא **"ויצא אל מחוץ למחנה ולא יבא אל תוך"** - **"המחנה"** למה לי?
שמע מינה: ליתן לו מחנה אחרת.

228. סח, א

רפ"י

מנקבן בסכין. שיצא הרעי שאם יניחנו בתוכן יסריחו קודם שתחשך ולשון מיחוי שמוציא פרש רכה דנמחת בתוכה דשנפי"ר {דישטינפרי"ר: לערבב בנוזל, להמס} בלעי"ז כמו וממחה ושופך (מעשר שני פ"ה מ"א) וכמו המחחו וגמעו (לעיל דף לה.) לישנא אחרינא מיחוי לשון נקיבה וחיבול כמו תמחה את זכר עמלק (דברים כה):

שירקא דמעיא. ליחה ליחה האדוקה במעים שיוצא מהן בדוחק בסכין ובלעי"ז לימויין {טיט, בוך} מיחוי לשון דבר בזוי כדמפרש טעמא וחרבות מחים:
רשיעא. אלמא דבר רע ושנוי הוא:

"ומיחוי קרביו".

מאי "מיחוי קרביו"?

רב הונא אָמר:

שְׁמַנְקָבוּ בְּסַכִּין.

רב חייה בר רב אָמר:

שִׁירְקָא דְּמַעֲיָא דְּנַמְקָא אָגַב דְּנַחְקָא דְּסַכִּינָא.

אָמר רבי אֶלְעָזָר:

מאי טַעְמָא דְּחֵיָא בְּרַב?

דְּכַתִּיב: "וְחַרְבוֹת מַחִים גָּרִים יֹאכְלוּ"¹² (ישעיה ה יז).

מאי מְשַׁמֵּעַ?

פְּדַמְתְּרָגְם רַב יוֹסֵף:

וְנִכְסֵיהֶן דְּרִשְׁיַעֲיָא צְדִיקָא יַחְסְנוּן.

¹² ורעו כבשים כדברים וְחַרְבוֹת מַחִים גָּרִים יֹאכְלוּ

229. סח, א

רס"י

ורעו כבשים כדברים. כבשים
 ישראל:
 כמדובר בס. כמה שהובטחו על
 ידי נביא:
 מאי כמדובר בס. מה היא אותה
 הבטחה ומפרש לה סיפא דקרא
 היינו הבטחה וחרבות מחים
 גרים יאכלו צדיקים עד הנה
 כגרים ותושבים:
 אי כתיב חרבות מחים. ה"א
 סיפא דקרא פירוש לרישא
 כדקאמרת אבל השתא דכתב
 וחרבות לאו פירושא דרישא
 הוא אלא מילתא אחריתי היא:
 אלא. כמדובר בס דרישא היינו
 כרב חננאל כמדובר באלהו
 ואלישע שהחיו את המתים כך
 יחיו כל הצדיקים את המתים
 ירעו ורעו לגזירה שוח:
 ויעני ושפט בבשן. ושפט הוא
 אביו של אלישע דכתיב אלישע
 בן שפט:
 ושמת משענתו. באלישע כתיב
 על שהחיה בן השונמית:

"ורעו כבשים כדברים" (ישעיה ה' ז).

אמר מנשיא בר ירמיה אמר רב:
 כמדובר בס.

מאי "כמדובר בס"?

אמר אביי:

"וחרבות מחים גרים יאכלו" (ישעיה ה' ז).

אמר ליה רבא:

בשלמא אי פתיב 'חרבות' כדקאמרת,
 השתא דכתיב: "וחרבות" - מילתא אחריתי קאמר!

אלא אמר רבא:

כדרב חננאל אמר רב,

דאמר רב חננאל אמר רב:

עתידין צדיקים שיחיו את המתים.

כתיב הכא: "ורעו כבשים כדברים",

וכתיב התם: "ירעו בשן וגלעד כימי עולם"¹³ (מיכה ז, יד),

"בשן" - אלישע הבא מן הבשן.

שנאמר: "ויעני ושפט בבשן"¹⁴ (דברי הימים א' ה, יב),

וכתיב: "פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו" (מלכים ב' ג יא).

"גלעד" - זה אליהו, שנאמר: "ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד" (מלכים א' יז א).

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן:

עתידים צדיקים שיחיו מתים,

שנאמר: "עד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו בידו מרב ימים" (זכריה ח, ד),

"ושמת משענתו על פני הנער" (מלכים ב' ד, כט).

¹³ רעה עמך בשיבטך צאן נחלתך שוכני לבדד יער בתוך כרמל ירעו בשן וגלעד כימי עולם

¹⁴ יואל הראש ושפם המשנה ויעני ושפט בבשן

230. סח, א

רס"י

ובלע המות. יבולע מלאך המות שלא ישלוט:
בישראל. כתיב ובלע המות וגו':
ובושה החמה. שלא תאיר:
יהיה שבעתים כאור שבעת הימים. שבעתי הן ארבעים ותשע וכתיב כאור שבעת הימים ארבעים ותשע כאור שבעת ימים של עכשיו נמצא עודף על אור של עכשיו גי' מאות וארבעים ושלושה:

בעולם הבא. וחפרה הלבנה ובושה החמה שלא יהא בעולם אלא זיו זוהר ומראה שכינה:
לימות המשיח. יהיה אור הלבנה כאור החמה:
ולשמואל. דאמר ימות המשיח אין משתנין משל עכשיו מה הוא מקיים והיה אור הלבנה כאור החמה:

כתיב אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא. כיון שאמר שהמתים הוא מחיה פשיטא דהמחוצים יכול לרפאות אלא הא אתא לאשמועינן דלא תימא אמית ואחיה לאו דמתים חיים קאמר אלא אני אמית את המתים ואני מחיה וזן את החיים ובורא את הנולדים להכי כתיב בתריה מחצתי ואני ארפא כשם שמה שמחצתי אני ארפא דאין רפואה אלא במוכה כך אותו עצמו שאני ממית אני מחיה:

מיתה באחד וחיים באחד. אני ממית את המתים ואני מחיה וזן את החיים: הכי גרסינן דבר אחר בתחלה מה שאני ממית אני מחיה והדר מה שאני מחצתי אני ארפא. שכדרך שהן מתים חגרים סומים אלמים כך הן חיים במומן ואחר כך מתרפאים כדכתיב אז ידלג כאיל פסח (ישעיה לה):

עולא רמי:

כתיב **"בלע המות לנצח"**¹⁵ (ישעיה כה, ח),
 וכתבי: **"פי הנער בן מאה שנה ימות"**¹⁶ (ישעיה סה, כ)!

לא קשיא:

פאן - בישראל,

פאן - בגוים.

וגוים מאי בעו התם?

דכתיב: **"ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אפריכם וקרמיכם"** (ישעיה סא, ה).

רב הסדא רמי:

כתיב: **"וחפרה הלבנה ובושה החמה"**¹⁷ (ישעיה כד, כג),
 וכתבי: **"והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים"**¹⁸ (ישעיה לו, כו)!

לא קשיא:

פאן - לעולם הפא,

פאן - לימות המשיח.

ולשמואל דאמר:

אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכות בלכד - מאי איכא למימר?

אידי ואידי לעולם הפא,

ולא קשיא:

פאן - במחנה שכינה,

פאן - במחנה צדיקים.

רבא רמי:

כתיב: **"אני אמית ואחיה"** (דברים לב, לט).
 וכתבי: **"מחצתי ואני ארפא"** (דברים לב, לט),
 השתא אחווי מחיי, מרפא לא כל שפן?!

אלא, אמר הקדוש ברוך הוא:

מה שאני ממית - אני מחיה,

כמו שמחצתי ואני ארפא.

תנו רבנן:

"אני אמית ואחיה" (דברים לב, לט) - יכול מיתה באחד וחיים באחד, כדרך שהעולם נוהג?
 תלמוד לומר: **"מחצתי ואני ארפא"** (דברים לב, לט) - מה מכה ורפואה באחד, אף מיתה וחיים באחד.
 מכאן תשובה לאומרים: אין תחיית המתים מן התורה.

דבר אחר:

בתחלה מה שאני ממית אני מחיה,

והדר מה שאני מחצתי ואני ארפא."

¹⁵ בלע המות לנצח ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי ה' דיבר

¹⁶ לא יהיה משם עוד עול ימים וזמן אשר לא ימלא את ימיו, פי הנער בן מאה שנה ימות

¹⁷ ותפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד

¹⁸ והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים כיום הכוש ה' את שבר עמו ומחץ מכתו ירפא

231. סח, ב

כ"א

כשירין כל הלילה. כדכתיב (ויקרא ו) על מוקדה על המזבח כל הלילה ויכול להקטירן כל הלילה ואע"פ כן אין ממתנין להם עד שתחשך אלא מחללין שבת עליהן כדכתיב (במדבר כח) עולת שבת בשבתו על עולת התמיד אלמא חביב למהר מצוה בשעתה:

סח, ב "והקטר חלביו".

מנא:

"אמר רבי שמעון:

בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה,
שהרי הקטר חלבים ואברים ופדרים נשרים כל הלילה,
ואין ממתנין להם עד שתחשך".

רש"י

חותכין יבלת במקדש. דלא גזרו על השבות במקדש:

הא והא ביד. שחותכה בידו ולא בסכין דאין בה אלא משום שבות ואפילו הכי אסור בלחה הואיל ומצי למיעבד מאתמול וההיא דעירובין ביבשה דאפילו שבות ליכא וכו' אליעזר לא מצי לאוקמא לההיא דעירובין ונימא ר' אליעזר היא דאמר במתני' דוחין משום דקתני התם ואם בכלי דהוי מלאכה גמורה כאן וכאן אסור ואי ר' אליעזר היא הא אמר מכשירי מצוה דוחין את השבת אפילו במלאכה גמורה במסכת שבת (דף קל.) דתנן ר' אליעזר אומר אם לא הביא כלי מערב שבת מביאו בשבת:

הא. דעירובין ביד ומתניתין בכלי דהוי מלאכה גמורה ובעירובין בפרק בתרא איתא נמי כולה הך סוגיא ומקשינן התם והא גבי שבות תני לה דקתני אלו שמשום שבות לא אידחו כו' אלמא לאו בכלי קאי:

מפרך פריכא. ולא קרי לה חתיכה:

מאי טעמא לא אמר הא ביד הא בכלי. ונוקמא למתני' דעירובין נמי בלחה:

הא קתני התם. בעירובין דאסור ולמה לי למיהדר למסתמא הכא בפסחים:

232. סח, ב

"הרפבתו והבאתו [מחוץ לתחום, וחתיכת יבלתו] - אינו דוחין את השבת. רבי אליעזר אומר: דוחין".

ורמיהו:

"חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה, ואם בכלי - כאן וכאן אסור" (עירובין קג.)!

רבי אליעזר ורבי יוסי בר חנינא.

חד אמר:

אידי ואידי ביד,

הא - בלחה.

הא - ביבשה.

וחד אמר:

אידי ואידי בלחה,

ולא קשיא:

הא - ביד.

הא - בכלי.

ולמאן דאמר: "הא ביד הא בכלי",

מאי טעמא לא אמר: "אידי ואידי ביד ולא קשיא: הא בלחה הא ביבשה?"

אמר לה:

ביבשה - מפרך פריכא!

ולמאן דאמר: "אידי ואידי ביד ולא קשיא הא בלחה הא ביבשה",

מאי טעמא לא אמר: "אידי ואידי בלחה ולא קשיא הא ביד והא בכלי?"

אמר לה:

כלי הא קתני התם: "אם בכלי - כאן וכאן אסור"!

ואידך?

הא דקתני "כלי" הכא,

פלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע אתא לאשמועינן.

233. סח, ב

רש"י

ור' יהושע. דמפיק שמחת יום טוב ראייה לפסח אזיל לטעמיה דאמר שמחת יום טוב מצוה היא ואפ"ה לא דחיא שבות הראוי לעשות מבעוד יום: דבעינן נמי לכם. שישמח בו במאכל ומשתה להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שנתנה תורה בו:

אמר רבי אליעזר

[והלא דין הוא:

מה אם שחיטה שהיא משום מלאכה - דוחה את השבת, אלו משום שבות, לא ידחו את השבת?!

אמר לו רבי יהושע:

יום טוב יוכיח,

שהתירו בו משום מלאכה,

ואסור בו משום שבות.

אמר לו רבי אליעזר:

מה זה יהושע?! מה ראיה 'רשות' ל'מצוה'?

רבי יהושע לטעמיה דאמר שמחת יום טוב נמי מצוה היא.

דתנאי:

'רבי אליעזר אומר:

אין לו לאדם ביום טוב אלא:

או אוכל ושותה,

או יושב ושונה.

רבי יהושע אומר:

חלקהו,

חציו - לאבילה ושתיה,

וחציו - לבית המדרש."

ואמר רבי יוחנן:

ושניהם מקרא אחד דרשו,

כתוב אחד אומר: "עצרת לה' אלהיך"¹⁹ (דברים טז, ח),

וכתוב אחד אומר: "עצרת תהיה לכם"²⁰ (במדבר כט, לה).

רבי אליעזר סבר: או פולז לה' או פולז לקם.

ורבי יהושע סבר: חלקהו, חציו לה', וחציו לקם.

עב"ם סימן.

אמר רבי אלעזר:

הכל מודים בעצרת דבעינן נמי "לקם".

מאי טעמא?

יום שניתנה בו תורה הוא.

אמר רבה:

הכל מודים בשבת דבעינן נמי "לקם".

מאי טעמא?

"וקראת לשבת ענג"²¹ (ישעיה נח, יג).

אמר רב יוסף:

הכל מודים בפורים דבעינן נמי "לקם".

מאי טעמא?

"ימי משיחה ושימחה" (אסתר ט, כב).

מר בריה דרבינא כוליה שתא הנה יתיב בתעניתא,

¹⁹ עצרת לה' אלהיך לא תעשה מלאכה

²⁰ עצרת תהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו

²¹ וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבוד

רפ"י

כל האוכל ושותה כו'. בפי בתרא דיומא מוקמינן להא דרשא אליבא דמאן דאמר אין אדם מוזהר על תוספת עינוי להתחיל ולהתענות מבעוד יום ואפילו למאן דאית ליה מוסיפין מחול על קודש מקרא אחרנא נפקא ליה מבחריש ובקציר תשבות הילכך כי אתא האי בתשעה להכי אתא והכי קאמר מה שאתם עושים בתשעה דהיינו אכילה ושתיה אני קורא עינוי: **תילתא.** שלישי לבטן ומובחר הוא:

עבדי לי. היה מצוה לאנשי ביתו להכין לו סעודה: **אי לאו האי יומא.** שלמדתי תורה ונתרוממתי הרי אנשים הרבה בשוק ששמן יוסף ומה ביני לבינים: **ותלי.** נשען:

חדאי נפשאי. שמחי נפשי: **לך קראי לך תנאי.** בשבילך ולצורךך שניתי וקריתי: **איני.** וכי אין הנאה בתלמוד תורה אלא ללומדיה לבדם: **אם לא בריתי.** של יומם ולילה דהיינו תלמוד תורה שכתוב בו (יהושע א) והגית בו יומם ולילה:

לְבַר מַעְצָרְתָּא,

וּפּוּרְיָא,

וּמַעְלֵי יוֹמָא דְכִיפּוּרֵי.

עֲצָרְתָּ - יוֹם שְׁנֵי־תֵנָה בּוֹ תוֹרָה.

פּוּרְיָא - "יְמֵי מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה" כְּתִיב.

מַעְלֵי יוֹמָא דְכִיפּוּרֵי - דְתַנִּי חֵיִיא בַר רַב מְדַפְתִּי,

"וְעֵינֵיכֶם אֵת נַפְשֵׁיכֶם בְּתַשְׁעָה לַחֹדֶשׁ"²² (ויקרא כג, לב),

וְכִי בְתַשְׁעָה הֵם מִתְעַנְיִין? וְהֲלֹא בְעַשִׂירֵי מִתְעַנְיִין!

אֶלָּא לּוֹמַר לָךְ: כֹּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֵה בְתַשְׁעָה בּוֹ -

מַעֲלָה עָלָיו הַנְּתוּב בְּאֵילוֹ מִתְעַנֶּה תְּשִׁיעֵי וְעַשִׂירֵי".

רַב יוֹסֵף בְּיוֹמָא דְעֲצָרְתָּא אָמַר:

עֲבָדֵי לִי עֲגָלָא תְּלָתָא.

אָמַר: אֵי לֹא הָאֵי יוֹמָא דְקָא גְרִים כְּמָה יוֹסֵף אֵיכָא בְּשׁוּקָא.

רַב שִׁשֶׁת כָּל תְּלָתִין יוֹמִין מְהַדַּר לִיהַּ תְּלֻמוּדִיהַּ,

וְתֵלֵי וְקָאֵי בְּעֵיבְרָא דְדִשָׁא וְאָמַר: חֲדָאֵי נַפְשָׁאֵי, חֲדָאֵי נַפְשָׁאֵי, לָךְ קָרָאֵי לָךְ תְּנָאֵי.

אֵינִי?

וְהָא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר:

אֶלְמָלֵא תוֹרָה לֹא נִתְקַיְּמוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ,

שְׁנָאֵמַר: "אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֲקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שְׁמַתִּי" (ירמיהו לג, כה)!

מַעֲיָקְרָא כִּי עֲבִיד אֵינִישׁ אֲדַעְתָּא דְנַפְשִׁיהַּ קָא עֲבִיד.

²² וְעֵינֵיכֶם אֵת נַפְשֵׁיכֶם בְּתַשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בערב, מערב עד ערב תשבתו שבתכם

234. סח, ב - סט, א

רפ"י

אית ליה פירכא. למילתיה דאמר מלאכת מצוה דוחה כל שכן שבות דמצוה שפיר מהדר ליה ר' יהושע יום טוב יוכיח מקל וחומר ומה שמחת יום טוב שהיא רשות והתרת' בו משום מלאכה לא התרתה בו משום שבות שבת שלא התרתה בה אלא מלאכי מצוה כגון שחיטת קרבנות צבור אינו דין שלא תתיר שבות אפי' של מצוה:

ורבי אליעזר. אמר לך האי לאו קל וחומר הוא דשבות מצוה עדיפא משבות דרשות הלכך יום טוב דשמחתו רשות גזרו על שבות שלה אבל שבת דדחיית מלאכה שבו משום מצוה היא לא גזרו חכמים בה על השבות לדחות את המצוה:

שלאחר שחיטה. מיחוי קרביי ואעי'ג דאיתעביד ליה צורך גבוה:

לא ידחו כו'. בתמיה למיעבד צורכי גבוה:

דמה לי. כלומר דין הוא כן ומה לי לתמוה שהרי דחתה שחיטה כבר את שבת במצותה הלכך הואיל וניתנה לדחות כבר לא גזרו בה שוב על שבות הצריך:

ברישא. אמר ליה האי טעמא שמא ימצא זבח פסול:

ופרכיה. ואמר ליה אי"כ משחט נמי לא נשחוט:

[אמר לו רבי אליעזר:

מה זה יהושע? מה ראיה רשות' ל'מצוה'?]

אמר רב אשי:

ולמאי דקאמר רבי אליעזר נמי יום טוב "רשות",

אית ליה פירכא:

ומה יום טוב שהתיר בו מלאכה של רשות, לא התיר שבות שעמה,

שבת שלא התיר בה אלא מלאכה של מצוה אינו דין שלא תתיר שבות שעמה!

סט, א ורבי אליעזר?

שבות דמצוה עדיף ליה.

תניא:

[אמר רבי אליעזר:

ומה לי אם דחו מכשירי מצוה שלאחר שחיטה את השבת, דאיתעביד ליה מצוה,

לא ידחו מכשירי מצוה שלפני שחיטה את השבת?]

אמר לו רבי עקיבא:

דמה לי!

אם דחו מכשירי מצוה שלאחר שחיטה את השבת, שהרי דחתה שחיטה את השבת,

תאמר: ידחו מכשירי מצוה שלפני שחיטה את השבת לא דחתה שחיטה את השבת?]

דבר אחר:

שמא ימצא זבח פסול,

ונמצא מחלל את השבת למפרע".

אי הכי,

משחט נמי לא נשחט, שמא ימצא זבח פסול ונמצא מחלל את השבת למפרע!

אלא, הא אמר ליה ברישא, ופרכיה.

והדר אמר ליה הך: "מה לי אם דחו".

235. סט, א

כ"י

בשחיטה השבתני. דבר שחוק וגיחוך שאמרת או חילוף ומה אם הזאה שהיא שבות אינה דוחה שחיטה לא כל שכן שלא תדחה ובאת לעקור את מה שכתוב בו במועדו ויודע היית שאין זה ק"י:

אל תכפירני. אל תכפור במה שלמדתיני הזאה אע"פ שהיא שבות אינה דוחה ולכך דנתי קל וחומר זה לפניך אע"פ שאינו כדאי אלא כדי שתשים אל לבך אחרי שבא זה לדון שחיטה מהזאה מכלל דבהזאה פשיטא ליה דלא דחיא מתוך כך תזכור מה שלמדתיני דלא דחיא ותחזור בך ממה שאתה אומר ועליה אני דן:

בשעת הדין. בשעה זו שאנו דנין עליה:

ומאחר דאגמריה. ר' אליעזר גופיה דלא דחיא מאי טעמא פריך ואמר עליה אני דן:

הזאה דתרומה. הבא להזות עליו ליטהר כדי לאכול תרומה אגמריה דלא דחיא שבת דהא הפרשת תרומה גופא לא דחיא שבת:

הזאת טמא מת כו'. אלמא דבהזאת פסח השיבו וקאמר אינה דוחה שבת אלמא דאגמריה ר' אליעזר דאינה דוחה מדפשיטא ליה כולי האי:

אלא ודאי הזאת פסח אגמריה. ומאי גזירת שבות איכא בהזאה גזירה שמא יעבירנה בידו וכשהיה דן עליה עם ר' עקיבא שכח דבר זה מלמודו והכי נמי אמרינן בע"א בפרק כל הצלמים (דף מו:). ר' אליעזר גמריה איעקר ליה ואתא ר' עקיבא לאדכוריה גמריה:

"השיב רבי עקיבא ואמר:

הזאה תוכיח,

[שהיא משום מצוה, והיא משום שבות - ואינה דוחה את השבת.

אף אתה אל תתמה על אלו,

שאף על פי שהן משום מצוה, והן משום שבות - לא ידחו את השבת"].

תניא:

"אמר לו רבי אליעזר:

עקיבא! בשחיטה השבתני,

בשחיטה תהא מיתתו!

אמר לו:

רבי! אל תכפירני בשעת הדין,

כך מקובלני ממך: הזאה שבות היא, ואינה דוחה את השבת".

וכי מאחר דהוא אגמריה, מאי טעמא קא הדר ביה?

אמר עולא:

רבי אליעזר כי אגמריה,

הזאה דתרומה אגמריה,

דתרומה גופא לא דחיא שבת.

רבי עקיבא נמי כי אותביה הזאה דתרומה אותביה.

שהיא מצוה, משום שבות!

והוא סבר: הזאה דפסח קא מותיב ליה.

מתניב רבה:

"השיב רבי עקיבא ואמר:

הזאת טמא מת תוכיח שחל שביעי שלו להיות בשבת, ובקרב הפסח -

שהיא מצוה,

והיא אסורה משום שבות,

ואינה דוחה את השבת!"

אלא, וודאי הזאה דפסח אגמריה!

וכי מאחר דאגמריה,

מאי טעמא קא פריך ליה רבי אליעזר?

רבי אליעזר, גמריה איתעקר ליה, ואתא רבי עקיבא לאדכורי גמריה.

ונימא ליה בהדיה!

סבר, לאו אורח ארעא.

236. סט, א

רָשׁ"י

דוחין את השבת. אפי' מלאכה גמורה במס' שבת (דף קל.) :
היכא דגברא חזי. כגון להביא איזמל למילה דרך רשות הרבים שכבר התינוק ראוי למול אבל היכא דגברא לא חזי כגון האי טמא לא רמיא חיובא עליה ואין אלו מכשירי מצוה :
אמר רבה לדברי רבי אליעזר. דאמר כל היכא דגברא לא חזי ליכא חיובא עליה :
קטן בריא. דבלאו רחיצה ראוי למול :
מחמין לו חמין. בשבת קודם מילה :
להברותו. להיות בריא וחזק :
קטן חולה. שכל זמן שלא ירחצוהו בחמין לא יראה למול ואם ירחצוהו יראה למילה :
הכל אצל מילה חולין הן. כל זמן שלא נרחצו בחמין ואפילו לרבי אליעזר צריך להיות לו מחמין מערב שבת :
איתיביה אבבי ערל. גדול שלא מל ערב הפסח :
ענוש כרת. בשביל שהיה ראוי לתקן מו' שעות מזמן דשחיתת הפסח ולמעלה ולא ניתקן ולא דמי לטמא ושהיה בדרך רחוקה שאין יכולין לתקן באותן שש שעות ומיקמי הכי לא רמיא חיובא עליהו אלמא אעייג דלא חזיא רמיא מצוה עליה היכא דאפשר למיתקן והזאה נמי תדחה שבת דהא מצוה רמיא עליה ליתקן לכך ואי קשיא הא דקיימא לן (לקמן דף צב.) הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר וצריך הזאה שלישי ושביעי ואפילו מל אינו ראוי הא אוקמינן לההיא בערל נכרי שנתגייר בפרק האשה : הכי גרסינן אמר רבה קסבר ר' אליעזר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ :
וכל שביחיד נדחה. והכי פירושא היינו טעמא דר' אליעזר לא רמיא חיובא דפסח אטמא מת בשביעי שלו הואיל ולא חזי ואערל רמיא חיובא ואעייג דלא חזי ומשום דלא דמיא מצות הזאה למצות מילה דמצות הזאה כדי לעשות פסח לא רמיא אציבור שהרי מותרין לעשות בטומאה אעייפ שיכולין ליטהר דקסבר רבי אליעזר אין שוחטין וזורקין על יחיד טמא שרץ שלא טבל ואף על פי שראוי לערב וכן על טמא מת שחל שביעי שלו להיות בערב הפסח שראוי נמי לערב וטמא שרץ נקט משום דפלוגתא גביה הוא בפי האשה (דף צ:) וכיון דקא סבר אין שוחטין וזורקין על היחיד אלא נדחה לשני על כרחיך ציבור עושין בטומאה אם ירצו דכל שביחיד נדחה ציבור עושין בטומאה דכתיב איש איש נדחה ואין ציבור נדחין אלמא לא רמיא מצות הזאה דפסח אציבור ומילתא דליתיה בציבור ליתיה ביחיד דמצות פסח יחד לכל ישראל נאמר אבל ערילות דלא נדחה אצל ציבור ולא הותרו לעשות פסח ערלים ואילו כולוהו ציבור ערלים אמרי להו קומו מהולו יחיד נמי אמרינן ליה בחול קום מהול והזאה דציבור לא אמרי להו קומו אזו :
יחיד נמי. לא רמיא חובה עלויה להזות וכיון דלא רמיא עליה לא ניתנה שבת לדחות אצלה אבל אי הוה סבירא ליה כמאן דאמר שוחטין וזורקין על טמא שרץ כיון דלא קרינא ביה איש נדחה לא הוה קרינא נמי אין ציבור נידחין למישרינהו לעשות בטומאה אלא אמרינן להו קומו אזו ומדמיי הזאה אציבור הוה רמיא נמי איחיד כדי להתירו באכילה ודחיא שבת :

והזאה מאי טעמא לא דחיא שבת?
מכדי טלטולי בעלמא הוא - תדחי שבת משום פסח!
אמר רבה:
גזירה שפמא יטלנה ועבידנה ארבע אמות ברשות הרבים.
ולרבי אליעזר, ניעבריה!
דהא אמר רבי אליעזר: "מכשירי מצוה, דוחין את השבת!"
אמרי:
הני מילי היכא דגברא גופיה חזי, ורמי חיובא עליה, אכל הכא - דגברא גופיה לא חזי, לא רמי חיובא עליה.
אמר רבה:
לדברי רבי אליעזר:
קטן בריא - מחמין חמין להברותו ולמולו בשבת, דהא חזי ליה.
קטן חולה - אין מחמין לו חמין להברותו ולמולו, דהא לא חזי ליה.
אמר רבא:
ואי בריא הוא למה ליה חמין להברותו?
אלא אמר רבא:
הכל חולים הן אצל מילה,
אחד קטן בריא, ואחד קטן חולה - אין מחמין לו חמין להברותו ולמולו בשבת, דהא לא חזי.
איתיביה אבבי:
"ערל שלא מל - ענוש כרת,
דברי רבי אליעזר."
והא הכא דגברא גופיה לא חזי,
קתני: "ענוש כרת,"
אלמא: רמי חיובא עליה!
אמר רבה:
קסבר רבי אליעזר:
אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ
וכל שאילו ביחיד - נדחה,
בציבור - עבדי בטומאה.
וכל מילתא דאיתא בציבור - איתא ביחיד.
וכל מילתא דליתא בציבור - ליתא ביחיד.
ערילות, דאי פוליה ציבור ערלים גינהו, אמרינן להו: קומו מהולו נפשייכו ועבידי פסחא.
יחיד נמי, אמרינן ליה קום מהול ועביד פסחא,
ואי לא מהיל ועביד - ענוש כרת.
טומאה, דאי פוליה ציבורא טמאין גינהו - לא מדיען עליהו, אלא עבדי בטומאה,
יחיד נמי - פטור.

סט, ב

אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרבא:
והרי פסח שני דליתיה בציבור ואיתיה ביחיד!

רס"י

אמר ליה. התם האי דאיתיה ביחיד משום דעבוד ציבור בראשון הוא ואי לא עבוד ציבור בראשון כגון רוב ציבור זבין דלא הותרה טומאת זיבה בציבור ומיעוטן טמאי מתים אין עושין לא את הראשון ולא את השני:

ערל וטמא שרץ ושאר. הדומין לו כגון כל טמאי טומאת ערב שראויין ליתקן וכגון טמא מת שחל שביעי שלו בערב הפסח: **מדקא מיהדר אטמא שרץ.** לאיתויי מקרא יתירא שמע מינה סבירא ליה להאי תנא אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ דאי סבירא ליה שוחטין וזורקין עליו למה לי לאהדורי עליה מקרא יתירא לחיוביה ממילא הוא עומד בכרת שהרי הוא כטהור גמור שראוי לעשות פסחו על ידי שליח לשולחו בעזרה דכי פטר קרא מכרת הנך דלא יכלו לעשות פסח פטר אלא ודאי אין שוחטין וזורקין עליו סבירא ליה ואפילו הכי מיחייב ליה כרת משום דיכול לטבול וליתקן משהגיע זמן שחיטה ואף על גב דציבור כי האי גוונא לא אמרינן להו זילו טבולו דכיון דיחיד נדחה ציבור עבדי בטומאה:

אלא אמר רבא. אי הוה סבירא ליה אין שוחטין דמעכבא ליה הזאתו משחיטת פסחו ודאי דחיא שבת לר' אליעזר אע"ג דליתא בציבור אלא קסבר שוחטין וזורקין הלכך הזאה למאי אתיא לאכילה דהא לא מיעכבא לה לשחיטה ולזריקה: **אכילת פסחים לא מיעכבא.** והא דכתיב (שמות יב) איש לפי אכלו למצוה:

אם כן. דטמא מת שחל שביעי שלו בערב הפסח בשבת שוחטין וזורקין עליו ואע"פ שאין סופו להזות היום:

נמצא פסח זה נשחט שלא לאוכליו. ותנן באידך פירקא (לעיל דף סא.): שחטו שלא לאוכליו פסול:

אמר ליה:

שאני התם - דהא עבד ליה ציבורא בראשון.

מיתיבי

"יכול לא יהא ענוש ברת?"

אלא שהיה טהור, ושלל היה בדרך חוקה.

ערל, טמא שרץ ושאר כל הטמאים, מנין?

תלמוד לומר: "והאיש"²³ (במדבר ט, יג).

מדקא מהדר אטמא שרץ,

קסבר: אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ.

דאי שוחטין וזורקין על טמא שרץ - למה ליה לאהדוריה עליה? היינו "טהור"!

אלמא, אף על גב דלא חזי - חייבא עליה!

ואף על גב דליתא בציבור איתיה ביחיד!

אלא אמר רבא:

קסבר רבי אליעזר:

שוחטין וזורקין על טמא שרץ,

והוא הדין לטמא מת בשביעי שלו.

הזאה למאי?

לאכילה,

אכילת פסחים לא מעכבא.

אמר ליה רב אדא בר אבא לרבא:

אם כן, נמצא פסח נשחט שלא לאוכליו!

אמר ליה:

"שלל לאוכליו" - לחולה ולזקן, דלא חזי,

אבל האי מיחזא חזי, תקוני הוא דלא מתקן.

237. סט, ב

רש"י

כלל א"ר עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת. כגון הבאתו מחוץ לתחום וחתוכת יבלתו: ותנן נמי. גבי מילה: וצריכא. לרב לאשמעינן הלכה כרבי עקיבא בתרוייהו: מילה שלש עשרה בריתות נאמר בה באותה פרשה שנאמרה לאברהם (בראשית יז): דליכא כרת. לבו ביום אם ימול למחר:

"בְּלֵל אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא:

[כָּל מְלָאכָה שְׁאֵפְשֵׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבַּת - אֵינָה דוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, שְׁחִיטָה שְׂאֵי אִפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבַּת - דוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת].

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הִלְכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא.

ותנן נמי גבי מילה כי האי גוונא.

"בְּלֵל אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא:

כָּל מְלָאכָה שְׁאֵפְשֵׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבַּת - אֵינָה דוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, מִלֵּה שְׂאֵי אִפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבַּת - דוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת" (שבת קל).

וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הִלְכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא.

וצריכא.

דאי אשמעינן גבי פסח,

הַתָּם הוּא דְּמַכְשִׁירֵי מִצְוֵה לֹא דְּחוּ שַׁבַּת, מִשּׁוּם דְּלֹא נִכְרְתוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עֲשָׂרֵה בְּרִיתוֹת, אָבֵל מִלֵּה דְּנִכְרְתוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עֲשָׂרֵה בְּרִיתוֹת²⁴ (בראשית יז) - אֵימָא לִידְחֵי.

וְאֵי אֲשַׁמְעִינָן מִלֵּה,

הַתָּם הוּא דְּמַכְשִׁירֵי מִצְוֵה לֹא דְּחוּ שַׁבַּת, דְּלִיכָא כְּרַת, אָבֵל פֶּסַח דְּאֵיכָא כְּרַת - אֵימָא לִידְחֵי.

צריכא.

²⁴ א ויהי אברהם בן-תשעים שנה ותשע שנים וירא יהוה אל-אברהם ויאמר אליו אני-אל שדי התהלך לפני והיה תמים. ב ואתנה בריתי ביני ובינה וארבה אותך במאד מאד. ג ויפל אברהם על-פניו וינדבר אתו אלהים לאמר. ד אני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גוים. ה ולא יקרא עוד את-שםך אברהם והיה שמך אברהם כי אב-המון גוים נתתיך. ו והפרתי אתך במאד מאד ונתתיך לגוים ומלכים ממה יצאו. ז והקמתי את-בריתי ביני ובינה ובין ירעה אחריך לדרתם לברית עולם להיות לך לאלהים וירעה אחריך. ח ונתתי לך וירעה אחריך את ארץ מגרוד את כל-ארץ כנען לאחוזת עולם והייתי להם לאלהים. ט ויאמר אלהים אל-אברהם ואתה את-בריתי תשמר אתה וירעה אחריך לדרתם. י זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין ירעה אחריך המול לכם כל-זכר. יא וגמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם. יב ובן-שמנת ימים ימול לכם כל-זכר לדרתכם יליד בית ומקנת-כסף מכל בן-נכר אשר לא מנרעה הוא. יג המול ימול יליד ביתך ומקנת כסף והייתה בריתי בבשרכם לברית עולם. יד וערל זכר אשר לא-ימול את-בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה את-בריתי הפר. טו ויאמר אלהים אל-אברהם שרי אשתך לא-תקרא את-שמה שרי כי שרה שמה. טז וברכתי אתה וגם נתתי ממנה לך בן וברכתיה והייתה לגוים מלכי עמים ממנה יהיו. יז ויפל אברהם על-פניו ויצחק ויאמר בלבו הלבן מאה-שנה וילד ואם-שרה הבת-תשעים שנה תלד. יח ויאמר אברהם אל-האלהים לו ישמעאל יהיה לפניך. יט ויאמר אלהים אבל שרה אשתך ילדת לך בן וקראת את-שמו יצחק והקמתי את-בריתי אתו לברית עולם לירעה אחריך. כ ולישמעאל שמעתיד הנה ברכתי אתו והפריתי אתו והרביתי אתו במאד מאד שנים-עשר נשיאם יוליד ונתתיו לגוי גדול. כא ואת-בריתי אקים את-יצחק אשר תלד לך שרה למועד הזה בשנה האחרת. כב ויכל לדבר אתו ויעל אלהים מעל אברהם.

רש"י

238. סט, ב - ע, א

משנה

אימתי מביא חגיגה עמו?
 בזמן שהוא בא בחול, בטרה, ובמועט.
 ובזמן שהוא בא בשבת, במרוצה, ובטומאה - אין מביאין עמו חגיגה.

חגיגה:

היתה באה: מן הצאן מן הבקר, מן הכבשים ומן העזים מן הזכרים ומן הנקבות,
 ונאכלת - לשני ימים ולילה אחד.

גמרא:

מאי תנא דקתני "חגיגה"?

תנא "הרכבתו והבאתו" דלא דחי שבת,

וקתני נמי חגיגה דלא דחי שבת.

והכי קאמר: אימתי מביאין עמו חגיגה? בזמן שהוא בא בחול, בטרה ובמועט.

אמר רב אשי:

שמע מינה:

חגיגת ארבעה עשר - לאו חובה היא.

דאי סלקא דעתך חובה היא, תיתי "בשבת", ותיתי "במרוצה", ותיתי "בטומאה".

"במועט" - מיהו מאי טעמא אתיא?

פדתניא:

"חגיגה הבאה עם הפסח נאכלת תחילה,

כדי שיהא פסח נאכל על השבע".

מתני'

אימתי מביאין עמו חגיגה.
 בגמרא בעי מאי תנא לעיל
 דקתני חגיגה:

עמו. עם הפסח בארבעה עשר
 בניסן כדיליף בגמרא:

בזמן שבה בחול ובטרה. דאף
 על גב דפסח דחי שבת וטומאה
 חגיגה לא דחיא שבת:

ובמועט. שהיה הפסח מועט
 לאכילת בני החבורה ואוכלין
 החגיגה תחלה כדי שיהא פסח
 גמר שביעתן ותיחשב להן
 אכילה:

במרוצה. שהיתה חבורה מועטת
 ודי להם פסח לבדו:

מן הצאן ומן הבקר כו'. מה
 שאין כן בפסח שאינו בא מן
 הבקר ולא מן הנקבות:

גמ'

תנא הרכבתו כו'. וקאמר נמי
 בהך סיפא אימתי מביאין כו'
 ואשמעינן דחגיגה נמי לא דחיא
 שבת אפילו שחיטה דילה:

על השבע. שיהו נהנין באכילתו
 ותיחשב להן:

239. ע, א-ב

רַס"י

ונאכלת לשני ימים. חגיגת חמשה עשר דנפקא לן במסכת חגיגה (דף ט.) מוחגותם אותו: יוצא בו משום שמחה. אם עיכבה עד למחר ושחטה יוצא בה משום שמחה משום שלמי שמחה ואע"ג שמופרשת ועומדת היא כבר ושלמי שמחה חובה הן והא דקיי"ל (לקמן דף עא.) כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין כדתניא בסיפרי וזבחת פסח כו' עד צאן ובקר והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים אי"כ למה נאמר בקר להקיש כל הבא מצאן ובקר לפסח מה פסח דבר שהוא חובה ואינו בא אלא מן החולין אף כאן שהוא חובה ואינו בא אלא מן החולין הני מילי בחובות דעלמא אבל שלמי שמחה איתרבי במס' חגיגה (דף ח.) מדתניא בסיפרי ושמחת לרבות כל מיני שמחה יכול אף בעופות ומנחות תלמוד לומר בחגך מי שחגיגה באה מהן יצאו עופות מכאן אמרו ישראל יוצאים ידי חובתן בנדרים ונדבות כו' אע"ג דמחויב ועומד הוא:

ואין יוצא בה. משום חגיגת חמשה עשר כדאמרן דבר שיש בו חובה אינו בא אלא מן החולין כלומר משלו ולא ממה שהוא מחויב ועומד וזו כבר נתקדשה מאתמול:

מאי טעמא. דאמר אין נאכלין אלא ליום ולילה:
נאכלת צלי. צריך לאוכלה צלי:
הלילה הזה כולו צלי. מתנני היא בפרק בתרא כולו צלי ואפי' החגיגה:

למידי דאכילה. דאזהרת לינה צווי אכילה היא:
האי סברא. אינה נאכלת אלא ליום ולילה:

"וְנֹאכְלֶת לְשֵׁנֵי יָמִים [וְלֵילָה אֶחָד]."

מתניתין דלא כבן תימא.

דתניא:

"בן תימא אומר:

חגיגה הבאה עם הפסח - הרי היא בפסח,

ואינה נאכלת אלא ליום ולילה.

וחגיגת חמשה עשר - נאכלת לשני ימים ולילה אחד.

וחגיגת ארבעה עשר יוצא בה משום שמחה, ואין יוצא בה משום קרבן."

מאי טעמיה דבן תימא?

כדמתני רב לחייא בריה:

"ולא ילין לבקר זבח חג הפסח" (שמות לד, כה),

"זבח חג" - זה חגיגה,

"הפסח" - כמשמעו,

ואמר רחמנא: "לא ילין".

איבעיא להו:

לבן תימא - נאכלת צלי או אין נאכלת צלי?

כי אקשיה רחמנא לפסח ללינה, אבל לצלי - לא,

או דילמא: לא שנא?

תא שמע:

"הלילה הזה כולו צלי".

ואמר רב חסדא: זו דברי בן תימא.

איבעיא להו:

לבן תימא - באה מן הבקר,

או אינה באה מן הבקר?

באה מן הנקבות,

או אינה באה מן הנקבות?

באה בת שתי שנים,

או אינה באה בת שתי שנים?

כי אקשיה רחמנא לפסח, למידי דאכילה, אבל לכל מילי - לא,

או דילמא: לא שנא?

תא שמע:

"חגיגה הבאה עם הפסח - הרי היא בפסח:

באה מן הצאן ואינה באה מן הבקר,

באה מן הזכרים ואינה באה מן הנקבות,

באה בת שנתה ואינה באה בת שתי שנים,

ואינה נאכלת אלא ליום ולילה,

ואינה נאכלת אלא צלי,

ואינה נאכלת אלא למנויו".

מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא?

בן תימא,

רש"י

שמע מינה כולהו אתיין. כולהו מילי דפסח אתיין בחגיגה בההוא היקשא:

שוחט בה. פסחו מיד ואין צריך להטבילה זה המוצאה דמסתמא הטבילה בעליה אם טמאה היתה הטבילה בשלשה עשר כדי שיהא הערב שמש ותהא טהורה בארבעה עשר:

שונה ומטביל. כלומר אע"פ שפסק שמא הטבילה הבעלים זה שונה ומטבילי מספק שמא עדיין לא הטבילה שהיה להן שהות ביום להטבילה ולהעריב שמשא:

קופיץ. סכין גדול הוא ורובן אינן לשחיטה אלא לחיתוך בשר ולשבירת עצמות:

בין בזה בין בזה. אפילו נמצאת בארבעה עשר:

שונה ומטביל. דמתוך שאין שבירת העצם בפסח אין הבעלים צריכין לה כל ארבעה עשר עד למחר ויש לומר לא הטבילה שהיה לו שהות ביום להטבילה סמוך לבין השמשות לצורך מחר:

מני. הא דמשמע דאין שבירת עצמות בערב הפסח:

אי נימא רבנן. דלא מקשי חגיגה לפסח ואין בה איסור שבירת עצם:

מאי שנא סכין דמטביל. לה בעליה מאתמול ומוקמינן לה השתא בחזקת טהרה למוצאה משום דחזיא ליה לבעלים בארבעה עשר לפסח לשחוט הלכך אטבלה מאתמול דניהוי ליה הערב שמש והא לא חיישינן שמא אבדה לו זה ימים רבים דודאי היום נפלה ממנו דמתוך שבשעת הרגל העם רב אין שוהה שם במקום נפילתה שלא תמצא:

חזי לחגיגה. לשבירת עצמות ואטבלה מאתמול ואמאי המוצאה בארבעה עשר שונה ומטביל:

שבא. ערב הפסח בשבת דאין חגיגה באה עמו הלכך לא צריכה לבעלים בארבעה עשר:

הל ארבעה עשר להיות בשבת שוחט. בקופיץ זה מיד ואין צריך להטביל דאע"פ דשמא בעלים היה להן סכין לשחוט ולא היתה קופיץ זו להן אלא לשבירת עצמות והיום אין שבירת העצם בשבת אפילו הכי כיון דצריכה להן ביום טוב אחר שבת כבר הטבילה מערב שבת דהא בשבת לא מצו לאטבולה כדאמרינן במסכת ביצה (ד' יז): חל יום טוב להיות אחר שבת מטבילין את הכל מלפני השבת:

ובחמשה עשר. אם מצאה ביום טוב עצמו:

שוחט בה. שלמים מיד דודאי הטבילה בעלים מאתמול:

הרי היא כסכין. ואפילו נמצאת בארבעה עשר שחל להיות בחול שוחט בה מיד דודאי הוטבלה עם הסכין בשלשה עשר הואיל וקשורה עמו:

מכלל דרישא. דקתני בין בזה בין בזה שונה ומטביל:

לאו בשבת עסקינן. דאם לא כן קשיא רישא אסיפא ואפילו הכי קאמר דאין בו שבירת עצמות אלמא אסור לשבור עצמות בחגיגת ארבעה עשר:

במרובה. בחבורה מועטת שהפסח מרובה להן ולא יביאו חגיגה:

מנא ידעי. הבעלים בשלשה עשר שתהא חבורתו מועטת הרי כל שעה באין ונמנין עליו אנשים מעלמא וקונים להן בו חלק מן הבעלים עד שעת שחיטה הלכך לא קים ליה שתהא חבורה מועטת ומטביל לקופיץ שמא יביאו חגיגה ויצטרכו לשבירת עצמות:

שבא בטומאה. שרוב ציבור טמאין ותנן בזמן שבא בטומאה אין מביאין עמו חגיגה וזה המוצאה טהור ואע"פ שאף הטהורים עושין בטומאה עם הציבור מטבילה לשבר בה עצמות חגיגת חמשה עשר שאינה באה בטומאה:

מנא ידעי. הבעלים בשלשה עשר כשמטבילין סכיניהם שיהו רוב ציבור טמאין:

דמית נשיא. ומצה לכל ישראל להתעסק בו:

אי נימא בשלשה עשר. כשהיו מטהרין כליהם:

סכין למה ליה לאטבוליה. למריה הרי היא עתיד ליטמא וזה המוצאה אם טהור הוא למה מחזיקה בטהורה ושוחט בה שלמי חגיגתו ב"יט: **אלא דמית בארבעה עשר.** וכשהטבילו כליהם ב"יג הצריכין לארבעה עשר לא היו יודעין שיבוא בטומאה א"כ גם את הקופיץ הטביל לשבירת העצמות דחגיגת ארבעה עשר:

ומאי שנא סכין. דאמר"י אטבלה מרה מאתמול ומאי שנא קופיץ דלא אמר"י אטבלה מרה מאתמול:

לא צריכא דנשיא גוסס בשלשה עשר. ולא גרסינן ומת בארבעה עשר דמה לי מת ומה לי לא מת:

סכין דחד ספיקא הוא. דאיכא למימר שמא ימות הנשיא ויעשו פסח בטומאה משום הך ספיקא לא אימנע מלאטבולה ואטבלה דחייש שמא לא ימות ויעשה פסח בטהרה:

אבל קופיץ דתרי ספיקי. אית ליה מסלקי ליה מתורת טבילה שמא ימות ולא יביאו חגיגות לא בארבעה עשר ולא בחמשה עשר או אפי' לא ימות שמא אני לא אצטרך לחגיגת ארבעה עשר שתהא חבורתי מועטת ויבא פסח במרובה ואי משום חגיגת חג חמשה עשר עדיין יש שהות להטבילה ב"יד הלכך לא אטבלה מרה בשלשה עשר:

שְׁמַע מִיְנָה: פוֹלְהוּ מִלְתָּא בְּעִינָן.
שְׁמַע מִיְנָה.

אִיבְעִיא לְהוּ:

לְבָן תִּימָא - יֵשׁ בָּהּ מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֲצָם,
אוֹ אֵין בָּהּ מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֲצָם?

אָף עַל גַּב דְּכִי אֶקְשִׁיָּה רַחֲמָנָא לְפָסַח,
אָמַר קְרָא: "בּוֹ"²⁵ (שמות יב, מו),

"בּוֹ" - וְלֹא בְּחַגִּיגָה.

אוֹ דִּילְמָא הָאֵי "בּוֹ": בְּכָשֶׁר וְלֹא בְּפָסוּל.

תָּא שְׁמַע:

"סְכִין:

שְׁנַמְצַאת בְּאַרְבַּעַה עֶשֶׂר - שׁוֹחֵט בָּהּ מִיַּד.

בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר - שׁוֹנֵה וּמְטַבֵּיל.

קוֹפִיץ - בֵּין בָּזָה וּבֵין בָּזָה שׁוֹנֵה וּמְטַבֵּיל" (שקלים ח,ג).
מְנִי?

אִילְמָא רַבְּנָן - מַאי שְׁנָא סְכִין דְּמְטַבֵּיל דְּחִזִּיא לְפָסַח,

קוֹפִיץ נְמִי הָא חִזִּי לְחַגִּיגָה!

אֲלֵא לָאו דְּכֵן תִּימָא הִיא,

וְשְׁמַע מִיְנָה: יֵשׁ בָּהּ מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֲצָם

לֹא, לְעוֹלָם רַבְּנָן,

כְּגוֹן שְׁבָא בְּשַׁבָּת.

וְהָא מְדַקְתְּנִי סִפְּא:

"חַל אַרְבַּעַה עֶשֶׂר לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת - שׁוֹחֵט בָּהּ מִיַּד,

בְּחַמְשָׁה עֶשֶׂר - שׁוֹחֵט בָּהּ מִיַּד.

נִמְצַאת קוֹפִיץ קְשׁוּרָה לְסְכִין - הֲרִי הִיא כְּסְכִין."

מְכַלְל דְּרִישָׁא לָאו בְּשַׁבָּת עֶסְקִינָן!

ע,ב וְאֲלֵא שְׁבָא אֲבַמְרוּבָה - מְנָא יְדַעִי?

אֲלֵא שְׁבָא בְּטוֹמְאָה.

סוּף סוּף, מְנָא יְדַעִי?

דְּמִית נְשִׂיא.

דְּמִית נְשִׂיא אֵימַת?

אִילְמָא: דְּמִית בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר - סְכִין לְמַד לִי דְּמְטַבֵּילִיהָ?

וְאֲלֵא דְּמִית בְּאַרְבַּעַה עֶשֶׂר - מַאי שְׁנָא סְכִין דְּמְטַבֵּיל,

וּמַאי שְׁנָא קוֹפִיץ דְּלֹא מְטַבֵּיל לָהּ?

לֹא צְרִיכָא, דְּנְשִׂיא גּוֹסַס בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר.

סְכִין, דְּחַד סְפִיקָא - מְטַבֵּיל לָהּ,

קוֹפִיץ, דְּתַרִי סְפִיקִי - לֹא מְטַבֵּיל לָהּ.

240. ע, ב

[וּבְדַמְנוּ שֶׁהוּא בָּא בַשַּׁבָּת ... - אֵין מְבִיאִין עִמּוֹ חֲגִיגָה]

רס"י

בן דורתאי פירש. מן החכמים ונבדל מהם מפני שהיו אומרים אין חגיגת ארבעה עשר דוחה שבת:

וישב לו בדרום. רחוק מירושלים שלא לעלות לרגל ויתחייב בפסח ובחגיגה דקסבר חגיגה חובה ואפי' במרובה: ואנן טעמא דפרושים וכו'. וכי לכך הוצרכנו לדרוש המקראות אחר טעמי המבדילים מן החכמים:

מותר הפסח. בין שהפריש פסחו ואבד ונתכפר באחר ואח"כ נמצא זה בין שהפריש מעות לפסחו וחלה קדושת פסח על כולו והוזלו טלאים וניתותרו מן המעות:

שקרב שלמים. במועד או לאחר הרגל:

לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר. היינו שלמים שכשירין לבא מכל צאן ומכל בקר זכר ונקבה: אמאי לא דחיא שבת. ואפילו חגיגת חמשה עשר הא ודאי קרבן ציבור הוא דהא אתי בכינופיא כי פסח וזמן קבוע לה:

וחגותם אותו. בחג הסכות כתיב דתשלומין דידיה כל שמונה הלכך שמונה הוי אלא לאו שמע מינה אין לך חגיגה שדוחה שבת הלכך לא משכחת שמונה לעולם:

כגון שחל י"ט הראשון של חג להיות בשבת. דמטי נמי שמיני עצרת בשבת דאין כאן אלא ששה:

אבין תכלא. קובר את בניו היה: לימא כי האי מילתא. שאילה שאינה הוגנת:

תניא:

"יהודה בן דורתאי פירש הוא ודורתאי בנו, והלך וישב לו בדרום.

אמר: אם יבוא אליהו ויאמר להם לישראל: מפני מה לא חגגתם חגיגה בשבת? מה הן אומרים לו?

תמהני על שני גדולי הדור, שמעיה ואבטליון, שהן חכמים גדולים ודרשנין גדולים, ולא אמרו להן לישראל: חגיגה דוחה את השבת!"

אמר רב:

מאי טעמיה דבן דורתאי?

דכתיב: "וּבְחַתַּת פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבֶקֶר"²⁶ (דברים טז ב),

והלוא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים?²⁷

אלא: "צאן" - זה פסח,

"בקר" - זו חגיגה.

ואמר רחמנא: "וּבְחַתַּת פֶּסַח!"

אמר רב אשי:

ואנן טעמא דפרושים ניקו ונפרושי?

אלא קרא לכדרב נחמן הוא דאתא

דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה:

מניין למותר הפסח, שקרב שלמים?

שנאמר: "וּבְחַתַּת פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבֶקֶר" (דברים טז ב).

וכי פסח מן הבקר בא? והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים!

אלא: מותר הפסח יהא לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר.

ורבנן מאי טעמא לא דחי שבת?

הא ודאי קרבן ציבור הוא!

אמר רבי אילעא משום רבי יהודה בן ספרא:

אמר קרא: "וּחֲגַגְתֶּם אִתּוֹ חֵג לַה' שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה"²⁸ (ויקרא כג, מא),

שבועה?! שמונה הווי!

אלא מקאן: חגיגה שאינה דוחה את השבת.

כי אתא רבין אמר:

אמרת' לפני רבותי:

פעמים שאי אתה מוצא אלא ששה, כגון שחל יום טוב הראשון של חג בשבת!

אמר אביי:

אבין תכלא לימא פי הא מילתא,

שמונה - לא משכחת לה כלל,

שבועה איתא ברוב השנים.

²⁶ וּבְחַתַּת פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבֶקֶר במקום אשר יבחר ה' לשכן שמו שם

²⁷ שמונת יב, ה

²⁸ וּחֲגַגְתֶּם אִתּוֹ חֵג לַה' שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חוקת עולם לדורותיכם בחודש השביעי תחוגו אותו

רש"י

241. ע, ב – עא, א

בשעת שמחה. ביום טוב שהוא זמן שמחה:
והיית אד שמח. קרא יתירא הוא דכתיב לעיל מיניה חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים וסמך ליה ושמחת בחגך והדר כתיב שבעת ימים תחוג וגו' והיית אד שמח:

לרבות לילי יום טוב האחרון. ואין שמחה אלא באכילת שלמים ויום טוב האחרון גופיה לא דהא תרי זימני שבעת ימים כתיב גבי שמחה כדפרישי וממילא אימעט שמיני:

או אינו אלא לרבות לילי יום טוב הראשון. ואף על פי שאין קרבן בלילה נלמד שהטעינו הכתוב לשחוט שלמים מערב יום טוב לשמחת לילי יום טוב: **אד (שמח) חלק.** כל אכין ורקין מיעוטי:

מאי טעמא. משוינן מיעוטא ללילי ראשון וריבויא ללילי אחרון ולא אמרינן איפכא לאו משום דאמרינן אין לו במה ישמח דשלמים הנשחטין מבערב לאו שמחה היא דבעינן זביחה בשעת שמחה:
שיש שמחה לפניו. כל ימות ולילות החג:

חגיגת י"ד כו'. קס"ד דרב יוסף בששחטה בארבעה עשר קאמר: **הא מתניתא.** בן תימא אמרה לעיל ולבן תימא איפסילא לה דהא אמר אין נאכלת אלא ליום ולילה:

והשמחה. בשלמים: **שחל יום טוב בשבת.** ומבערב אין יכול לשחוט דהא בשעת שמחה בעית:

אמר רב הונא. ודאי מקרבן שמחה ליכא אלא שבעה אלא הא דקתני השמחה שמונה משמחו בשעירי הרגלים שעיר החטאת האמור בראשון שבכל יום היה שעיר בא משל ציבור וכל חטאות החיצונות נאכלות וכל קרבן ציבור הקבוע דוחה שבת:

חי נאכלין. אם בא לאוכלו בשבת לא יאכלנו כי אם חי דאין צלייתו ובישולו דוחה שבת ובשר חי אין כאן שמחה: ועוד נהי נמי דיש שמחה בבשר חי הרי חטאות אין נאכלות אלא לכהנים והן אוכלין וישראל במה ישמחו:

אמר עולא אמר רבי אלעזר:

שְׁלָמִים שֶׁשָּׁחְטוּן מְעַרְב יוֹם טוֹב, אֵינּוּ יוֹצֵא בְהֵן לֹא מִשּׁוּם שְׂמֵחָה וְלֹא מִשּׁוּם חֲגִיגָה. **עא, א** "מִשּׁוּם שְׂמֵחָה" – דְּכָתִיב: **"וְזָבַחְתָּ ... וְשִׂמְחָתָּ"**²⁹ (דברים כז, י) – בְּעֵינֵי זְבִיחָה אֲבִשְׂעֵת שְׂמֵחָה, וְלִיכָא "מִשּׁוּם חֲגִיגָה" – הָיִ דְבָר שְׂבַחֻכָּהּ, כֹּל דְבָר שְׂבַחֻכָּהּ אֵינּוּ בָּא אֶלָּא מִן הַחֻלְוִין.

לימא מסייע ליה:

"וְהֵייתָ אֲדָ שְׂמֵחָ"³⁰ (דברים טז, טו) – בָּא לְרִבּוּת לִילֵי יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן, לְשִׂמְחָה. אֲתָה אוֹמֵר לִילֵי יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן, אוֹ אֵינּוּ אֶלָּא לִילֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן? תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: **"אֲדָ שְׂמֵחָ" – חֵלֶק.**

מאי טעמא?

לאו, משום דאין לו במה ישמח!

לא, כְּדִקְתָּנִי טַעְמָא: **"מָה רְאִיתָ לְרִבּוּת לִילֵי יוֹם טוֹב אֲחֵרוֹן וְלַהּוֹצֵיא לִילֵי יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, מְרַבָּה אֵינִי לִילֵי יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן – שִׂישׁ שְׂמֵחָה לְפָנָיו, וְנוֹצֵיא אֵינִי לִילֵי יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן – שְׂאִין שְׂמֵחָה לְפָנָיו."**

מתניב רב יוסף:

"חגיגת ארבעה עשר יוצא בה משום שמחה, ואין יוצא בה משום חגיגה."

אמאי?

הא בעינן זביחה בשעת שמחה, וליכא!

אמר רב אידי בר אבין:

שְׁעִיכָב וּשְׁחָטָה.

אמר רב אשי:

הכי נמי מסתברא,

דאי לא תימא הכי: הא מתניתא, מאן קתני לה? בן תימא.

בן תימא הא פסלה לה בלינה.

שְׁמַע מִיָּנָה.

מתניב רבא:

"ההלל והשמחה – שמנה" (סוכה מב:),

ואי אמרת בעינן זביחה בשעת שמחה – הא זמנין סגיאין דלא משכחת לה אלא שבועה, כגון שחל יום טוב הראשון להיות בשבת!

אמר רב הונא בריה דרב יהודה:

משמחו בשעירי הרגלים.

אמר רבא:

שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת בְּדָבָר:

חָדָא – שְׁעִירֵי הָרְגָלִים חֵי נְאָכְלִין, צְלִי אֵין נְאָכְלִין, וּשְׂמֵחָה בְּחֵי לִיכָא. וְעוֹד, כֹּהֲנִים אוֹכְלִין, וְיִשְׂרָאֵל בְּמָה שְׂמֵחִים?

אָלָא אָמַר רַב פֶּפְא:

מְשַׁמְחוּ בְּכִסּוּת נְקִיָּה וַיֵּין יֵשׁוּן.

²⁹ וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שֶׁם וּשְׂמֵחָתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ

³⁰ י"ג חג הסוכות תעשה לה שבעת ימים באספקד מגרנד ומיקבד. יד ושמחת בחגך. אתה ובנה ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך. טו שבעת ימים תחוג אלהיך במקום אשר יבחר יהוה. כי יברךך יהוה אלהיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידך והיית אד שמח. (דברים ט"ז, יג-טו)

רש"י

לרבות לילי יום טוב האחרון
 לשמחה. כשאר לילי החג:
 או אינו אלא כו'. כדפרישית:

כי אתא רבין אמר רבי אלעזר:
 שלמים ששחטן מערב יום טוב:
 יוצא בהן משום שמחה,
 ואין יוצא בהן משום חגיגה.

"יוצא משום שמחה" - לא בעינן זביחה בשעת שמחה.
 "ולא משום חגיגה" - הוי דבר שבחובה,
 וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין.

מיתבי:

"זהו ית אף שמח" - לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה.
 אתה אומר לרבות לילי יום טוב האחרון, או אינו אלא לרבות לילי יום טוב הראשון?
 תלמוד לומר: "אף" - חלק.
 מאי טעמא?
 לאו, משום דאין לו במה ישמח!

לא, כדתניא:

"מה ראית לרבות לילי יום טוב האחרון ולהוציא לילי יום טוב הראשון?
 מרבה אני - לילי יום טוב האחרון שיש שמחה לפניו,
 מוציא אני - לילי יום טוב הראשון שאין שמחה לפניו".

242. עא, א-ב

רס"י

לאימורי חגיגת ט"ו שנפסליו בלינה. ואע"פ שזמן אכילת בשרה כל יום המחרת: **וסמיך ליה ראשית ביכורי וגו'.** ודרוש ביה בקר ראשון: **דבשר איפסיל ליה מאורתא.** משחשכה ועבר יום ששה עשר ואימורין יכשרו עד בקר שבעה עשר דאי בקר בקר שני בקר של שבעה עשר: **ר' אליעזר בן עזריה.** בפרק בתרא (דף קכ:.) דאמר מדאורייתא אכילת פסח עד חצות ותו לא:

הכי קשיא ליה. אע"ג דאותיב מלתא אחריתי:

ומי איכא מידי. כלומר אפשר להיות משמעות המקרא בקר שני אגן חזינן תנא דמתניתין דלקמן דאפי' לבשר שהוא קל מאימורין לא בעי ראשית ובקר דכתיב ביה משמע ליה לתנא בקר ראשון ורב כהנא באימורין דחמירא קדושתיהו לא משמע ליה בקר דכתיב גבייהו בקר ראשון בלא ראשית:

אשר תזבח בערב. בחגיגת ארבעה עשר מיירי דנשחטת עם הפסח בערב דהא ליכא למימר בערב של יום טוב הראשון עצמו קאמר קרא דאם כן מאי בערב הלא שחיטתן ביום כולו: **שנאכלת לשני ימים.** דהאי בקר בוקרו של ששה עשר קאמר קרא:

או אינו אלא ליום ולילה. דהאי בקר בוקרו של ט"ו קאמר:

כשהוא אומר ביום הראשון (לבקר). מכלל דנאכלת כל יום הראשון של יום טוב וקאמר לבקר דלא תלין עד בקר שני:

או אינו אלא בקר ראשון. לקמיה פריך היכי תיסק אדעתין למימר תו הא אמרת ביום הראשון חד ולבקר תרי:

ומה אני מקיים חגיגה הנאכלת לשני ימים. דנפקא לן מקרא אחריתא דיש חגיגה נאכלת לשני ימים ולקמן מפרש היכא אשכחן ובאיזו חגיגה אני מקיימה בשאר חגיגות חוץ מזו:

כשהוא אומר אם נדר. באכילת שלמים שני ימים אם נדר או נדבה זבח קרבנו ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת וגו' הרי שני ימים ולילה שבינתיים והוה ליה למיכתב נדר ונדבה אם נדר למה לי ריבה אף שלמי חובה לאכילת שני ימים:

לימד על חגיגת י"ד כו'. ולקמן מפרש במאי מישתמע ליה והשתא מפרש לה למתניתא והדר אסיק אתקפתי דתנא לבשר לא בעי ראשית:

הכי קאמר או אינו. אלא ליום ולילה והאי דכתב ביום הראשון לבוקר מילתא אחריתי היא ובשתי חגיגות דיבר הכתוב חגיגת ארבעה עשר וחמשה עשר זו לבוקרה וזו לבוקרה והכי משמע קרא לא ילין מבשר חגיגת י"ד אשר תזבח בערב וסתם לינה לבוקרה משמע ומאותה שתזבח ביום הראשון דהיינו חגיגת חמשה עשר לא ילין לבוקר של ששה עשר:

הדר אמר. תנא ומה אני מקיים חגיגה הנאכלת לשני ימים חוץ מזו כלומר באיזו חגיגה חוץ מזו אני מקיים את אשר אני מוצא שנאכלת לשני ימים הרי השווית את כולן והיכן אני מוצא כשהוא אומר אם נדר הרי מצאתי שיש חגיגה נאכלת לשני ימים ואיזו היא על כרחיך לימד על חגיגת י"ד כו' והאיך לימד דעל כרחיך אי נמי אם נדר בחגיגת ט"ו משווית ליה דקילא דאינה באה עם הפסח שמעת בה מיהא דנאכלת לשני ימים וביום הראשון לבקר על כרחיך לאו אחגיגת ט"ו קאי אלא אשר תזבח בערב ולימד שתאכלנה כל יום הראשון עד בקר שני:

האי לחגיגת חמשה עשר. אם נדר:

אמר רב כהנא:

מנין לאימורי חגיגת חמשה עשר שנפסליו בלינה?

שנאמר: "ולא ילין חלב חגי עד בקר"³¹ (שמות כג, יח),

וקסמיה ליה "ראשית"³² (שמות כג, יט),

למימרא: דהאי "בקר" - בקר ראשון.

מתקיף לה רב יוסף:

טעמא דקתב "ראשית",

הא לא קתב "ראשית" - הוה אמינא מאי בקר? בקר שני.

מי איכא מידי דבשר איפסיל ליה מאורתא ואימורין עד צפרא?

אמר ליה אביי:

אלמה לא?

והרי פסח לרבי אלעזר בן עזריה, דבשר איפסיל ליה מחצות, ואמורין עד צפרא!

אמר רבא:

רב יוסף הכי קא קשיא ליה:

מי איכא מידי דאלו תנא לבשר לא בעי "ראשית",

**ורב כהנא, לאימורין בעי "ראשית"?!
מאי היא?**

מאי היא?

דתנא:

"ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר" (דברים טז, ד),

עא, ב

על חגיגת ארבעה עשר שנאכלת לשני ימים ולילה אחד.

או אינו אלא ליום ולילה?

כשהוא אומר: "ביום הראשון" (דברים טז, ד), **הרי "בקר" שני אמור,**

או אינו אלא בקר ראשון?

ומה אני מקיים חגיגה הנאכלת לשני ימים ולילה אחד?

חוץ מזו,

כשהוא אומר: "ואם נדר או נדבה"³³ (ויקרא ז, טז),

לימד על חגיגת ארבעה עשר, שנאכלת לשני ימים ולילה אחד.

אמר רב: "או אינו אלא בקר ראשון",

הא אמרת: "כשהוא אומר "ביום הראשון" הרי בקר שני אמור!"

הכי קאמר: או אינו אלא בשתי חגיגות הפתוג מדבר,

אחת - חגיגת ארבעה עשר,

ואחת - חגיגת חמשה עשר.

וזו לבוקרה, וזו לבוקרה.

הדר אמר אלא דקיימא לן: חגיגה הנאכלת לשני ימים ולילה אחד.

אם כן, "ואם נדר או נדבה" - במאי?

אי חגיגת ארבעה עשר, הא פתיב בה: יום ולילה!

אי חגיגת חמשה עשר, הא פתיב בה: יום ולילה!

אלא, האי לחגיגת חמשה עשר,

והאיך פוליה קרא - לחגיגת ארבעה עשר,

³¹ לא תזבח על חמין דם זבחי ולא ילין חלב חגי עד בקר

³² ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלוהיך

³³ ואם נדר או נדבה זבח קרבנו ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת והותר ממנו יאכל

רס"י

וטעמא דכתיב כו'. השתא
מפרש אתקפתיה דאילו תנא
לבשר לא בעי ראשית אי לא
כתיב ביום הראשון לבקר
דמשמע תרי הוה אמינא בקר
בקר ראשון ואע"ג דבבשר קאי
דקיל וכל שכן בקר דכתיב גבי
חלב חגי דלא בעי ראשית והאי
דסמכינהו קרא מילתא אחריתי
דרוש בה:

לימד על חגיגת ארבעה עשר שונאכלת לשני ימים ולילה אחד.

טעמא דכתיב: "ביום הראשון לבקר", דמאי "בקר" בקר שני,
הא כל היכא דכתיב: "בקר" סתמא - בקר ראשון,
ואף על גב דלא פתב ביה "ראשית".

ר"י

243. עא, ב - עב, א

מתני'
הפסח ששחטו בשבת שלא לשמו. וכסבור כשם שמותר לשמו כך מותר שלא לשמו:
חייב חטאת. שחילל שבת בשוגג:
אם אינו ראויין. לפסח כגון עגל או איל בן שתי שנים או נקבה חייב עליו חטאת אם נעלמה ממנו שבת או כסבור שמותר לשחוט אחרים לשם פסח בשבת דהאי לאו טועה בדבר מצוה הוא דהכל יודעין שאין זה כשר לפסח:
ואם ראויין הן. כגון שהוא שה בן שנה של שלמים ששחטו לשם פסח דמתוך שטרוד ובהול לשחוט פסחו טעה בזה ולא נזכר שהקדישו לדבר אחר:
ר' אליעזר מחייב חטאת. אע"פ שטעה בדבר מצוה:
ור' יהושע פטר. דקסבר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה כל דהו פטור מחיוב חטאת שבה וזה עשה מצוה שהקריב קרבן וכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשירין ואף הנשחטין לשם הפסח ר' יהושע מכשיר להו בפרק תמיד נשחט (ד' סב.):
מה אם פסח שמוותר. לשוחטו בשבת לשמו שינה את שמו מודית לי דחייב חטאת כדקתני לעיל:
ששינה בדבר האסור. ששחטו לשם קרבנות אחרים שאסורין לשוחטן בשבת:
ששינו בדבר המותר. ששחטן לשם פסח שמותר לשוחטו בשבת:
אימורי ציבור. קרבנות האמורין בציבור בשבת כגון תמידין ומוספין יוכיחו שמותרין לשוחטן לשמן והשוחט שאר זבחים לשמן בשבת חייב:
שיש להן קצבה. שאינו רואה אחרים הרבה עסוקין בשחיטתן וכיון שנשחט התמיד יודע הוא שאין צריך לשחוט עוד הלכך אין זה טועה אלא שוגג דלא היה לו לטעות בדבר:
תאמר בפסח שאין לו קצבה. שהכל צריכין לכך והרי הוא רואה את אחרים הרבה עוסקין בכך וטרוד להתעסק במצוה ואפילו שחט הוא פסחו כבר ומצא זבח זה עומד בעזרה וכסבור שהוא פסח ושחטו לשם מי שהוא וטעה על כך הלכך טועה בדבר מצוה הוא:
ר' מאיר אומר. השוחט אחרים כל שבתות שנה לשם אימורי ציבור פטור: שחטו בשבת שלא לאוכליו דפסח פסול הוא ונעלמה ממנו שבת או כסבור שכשר:
שלא לאוכליו. לחולה ולזקן חייב חטאת דלא ניתנה לידחות שבת אצל שחיטה זו:
לאוכליו ושלא לאוכליו וכו' פטור. דהא פסח כשר הוא כדתנן בתמיד נשחט (ד' סא.) דמקצת אוכלין לא פסלי:
שחטו ונמצא בעל מום חייב. דשוגג הוא ולא אנוס דהוה ליה לבקוריה:
שמשכו הבעלים את ידם. ממנו קודם שחיטה ונמנו על אחר: או שמתו או שנמטאו דעכשיו לא ניתנה לידחות שבת אצלו:
פטור. שאנוס הוא דלא היה יודע שכן ולא היה לו לבדוק על כך:

גמ'

אי נימא בטועה. כסבור שהוא זבח אחר: **שמעת מינה.** מדקתני חייב אלמא פסול הוא: **עקירה בטעות.** שלא נתכוון לעקור שם פסח ממנו הויה עקירה כעוקר מדעת:
מה לי שאינו ראויין. עוקר לאו טועה בדבר מצוה הוא ואמאי פטר ליה ר' יהושע בראויין והלא לא טעה בו שיודע שאינו פסח:
רישא. הפסח ששחטו:
סיפא. ושאר כל הזבחים:
אוכלוסא. חבורה גדולה מאד:

משנה

הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת - חייב עליו חטאת.
ושאר כל הזבחים ששחטן לשם פסח,
אם אינו ראויין - חייב.
ואם ראויין הן:
רבי אליעזר - מחייב חטאת,
ורבי יהושע - פוטר.
אמר לו רבי אליעזר:
מה אם הפסח שהוא מותר לשמו, כששינה את שמו חייב,
זבחים שהן אסורין לשמן, כששינה את שמן - אינו דין שיהא חייב!?
אמר לו רבי יהושע:
לא, אם אמרת בפסח, שינהו בדבר אסור,
תאמר זבחים ששינו בדבר המותר.
אמר לו רבי אליעזר:
אימורי ציבור יוכיחו שהן מותרין לשמן,
השוחט לשמן - חייב.
אמר לו רבי יהושע:
לא, אם אמרת באימורי ציבור שיש להן קצבה,
תאמר בפסח שאין לו קצבה.
רבי מאיר אומר:
אף השוחט לשם אימורי ציבור - פטור
שחטו שלא לאוכליו, ושלא למנויו, ערליו, טמאין - חייב.
לאוכליו ושלא לאוכליו, למנויו ושלא למנויו, למולין ולערלים,
לטמאין ולטהורין - פטור.
שחטו ונמצא בעל מום - חייב.
שחטו ונמצא טריפה בסתר - פטור.
שחטו ונודע שמשכו הבעלים את ידם, או שמתו, או שנמטאו - פטור,
מפני ששחט ברשות.

גמרא

עב, א **במאי עסקינן?**
אילמא בטועה, - שמעת מינה: עקירה בטעות הויה עקירה.
אלא: בעוקר.
אימא סיפא: "ושאר כל הזבחים ששחטן לשום הפסח, אם אינו ראויין - חייב,
ואם ראויין הן רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר.
ואי בעוקר, מה לי "ראויין", מה לי "אינו ראויין", אלא פשיטא בטועה.
רישא בעוקר וסיפא בטועה!?

אמר רבי אבין:

אין,

רישא - בעוקר,

וסיפא - בטועה.

אשפחיה רבי יצחק בר יוסף לרבי אבהו דהוה קאי באוכלוסא דאנישי,

אמר ליה: מתניתין מאי?

אמר ליה: רישא - בעוקר, וסיפא - בטועה.

כ"י

הא לא דמי. רישא לסיפא
 דרישא בעוקר ולא טועה הוא:
 לר"א. דדאין האי ק"ו לא שאני
 ליה בין עוקר לטועה:
 ומקשי ר' יהושע דשני ליה.
 לימא ליה דלא דמי טועה לעוקר
 אמאי אהדר ליה טעמא משום
 ששינה בדבר האסור כו':

תנא מיניה ארבעין זימנין, ודמי ליה כמאן דמנחא בכיסיה.

תנן:

"אמר רבי אליעזר:

מה אם פסח שמוותר לשמו, בששינה את שמו חייב,
 זבחים שהן אסורין לשמן, בששינה את שמן אינו דין שיהא חייב!"
 ואם איתא, הא לא דמי, רישא בעוקר, וסיפא בטועה!

לרבי אליעזר לא שני ליה.

ולרבי יהושע דשני ליה, לישני ליה הכי!

הכי קאמר ליה:

לדידי לא דמי: רישא - בעוקר, וסיפא - בטועה.
 לדידה: לא, אם אמרת בפסח ששינה את שמו לדבר האסור,
 תאמר בזבחים ששינה את שמן לדבר המותר.

244. עב, א-ב

רפ"י

בפסח שאין לו קצבה. אין חשבון לפסחים וזה שמצא טלה זה עומד בעזרה כסבור שהוא אבוד מבעליו ושחטו לשם מי שהוא:

תינוקות דיש להן קצבה. מי שיש לו שני תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול באחד בשבת יודע הוא שאין לו למול בשבת אלא אחד:

ושכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב. דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה הוא דעדיין לא הגיע זמנו ומודה רבי יהושע דחייב:

את של ערב שבת בשבת. קסבור שהוא של שבת וזה של ערב שבת היה אתמול חולה או שנאנס ומילה שלא בזמנה אינה דוחה את השבת דהואיל ועבר זמנה ימתיין עד למחר:

ר' אליעזר מחייב חטאת. דלית ליה טועה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור: ר' יהושע פטור. דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור ואע"ג דחילל שבת ועשה שלא כדת מכל מקום מצות מילה קיים והכא נמי ואע"ג דאית להו קצבה ליפטור דמכל מקום עשה מצוה דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשירין וזה שמצא זבח אחד בעזרה ושחטו לשם תמיד ציבור כשר לזבחו הראשון:

הכא במאי עסקינן כגון שקדם ומל את של ערב שבת בשבת. בשעה שמל את זה עדיין שניהן עומדים דמשום הכי פטור דטרוד היה באחד מהן דידוע הוא שהיום חובת האחד עליו ומתני' כגון דקדים ושחטינהו לאימורי צבור דהשתא לא הוה טרוד ועסוק בשחטינתן:

ואע"ג כו'. בתמיה:

[מאבל ערב. שם מקום]:

ושכח ומל את של ערב שבת בשבת דחייב. ואע"ג דעשה מצוה:

על מה נחלקו כו'. וקס"ד השתא ברישא מחייב ר' מאיר כשמל את שניהם ע"י [שסבור] ששניהן כבר הגיע זמנן ומל של שבת תחלה שזמנו היום ואחר כך מל את של אתמול ואף על גב דעשה מצוה כיון דלא רמיא טירדא עליה בתר דמהליה לשל שבת לאו טועה בדבר מצוה הוא וסיפא פטור משום דטריד בשל שבת והוחלף לו של מחר דהא ודאי לא קאמר שמל את שניהם דהא לא טעי בהכי אלמא היכא דלא טריד האינדנא לר"מ חייב:

ותסברא. דטעמא משום הכי הוא השתא סיפא דלא עבד מצוה דעדיין לא הגיע זמנו פטור רישא דעבד מצוה מחייב:

אמרי דבי ר' ינאי רישא כגון. שנתחלף לו אתמול של שבת בערב שבת ומלו בערב שבת ועדיין לא נודע טעותו וסבור שזה העומד של שבת הוא ואע"ג דטריד ביה דרמיא מצוה עליה כפי מחשבתו וגם עשה מצוה אפילו הכי חייב משום דלא ניתנה שבת לידחות אצלו וסיפא ניתנה שבת לידחות אצל של שבת וטעה בדבר מצוה פטור ואפילו לא עשה מצוה לרבי מאיר פטור והשוחט לשם אימורי צבור ניתנה שבת לידחות אצל קרבן צבור ואע"ג דקדים שחטינהו לאימורי צבור הרי שכח וע"י שטרוד בזבח זה בימים שעברו ויודע שזבח זה עומד ליקרב נבהל ושכח שכבר נשחטו אימורי צבור ושחטן לשמן:

"אמר לו רבי אליעזר:

אימורי ציבור יוכיחו שהן מותרין לשמן. השוחט לשמן - חייב.

אמר לו רבי יהושע:

לא, אם אמרת באימורי ציבור שיש להן קצבה, תאמר בפסח שאין לו קצבה."

למימרא: דכל היכא דאית ליה קצבה מחייב רבי יהושע,

והרי תינוקות דיש להן קצבה,

ותנן: "מי שהיו לו שני תינוקות, אחד למולו אחר השבת ואחד למולו בשבת,

ושכח ומל את אחר השבת בשבת - חייב.

אחד למולו בערב שבת, ואחד למול בשבת, ושכח ומל את של ערב שבת בשבת:

רבי אליעזר מחייב חטאת.

ורבי יהושע פטור" (שבת קלז).!

אמר רבי אמי:

הכא במאי עסקינן:

כגון שקדם ומל את של ערב שבת בשבת,

איכא הך שבת דטריד ביה.

הכא כגון שקדם ושחטינהו לאימורי ציבור ברישא,

אי הכי,

"דבי מאיר אומר: אף השוחט לשם אימורי ציבור פטור,"

אף על גב דקדים ושחטינהו לאימורי ציבור ברישא,

והתניא:

"דבי חייא אבל ערב אמר רבי מאיר:

לא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע על שהיו לו שני תינוקות,

אחד למול ערב שבת ואחד למול בשבת,

ושכח ומל את של ערב שבת בשבת דחייב.

על מה נחלקו?

על שהיו לו שני תינוקות,

אחד למול אחר השבת, ואחד למול בשבת,

ושכח ומל את של אחר השבת בשבת,

דדבי אליעזר מחייב חטאת,

ורבי יהושע פטור."

והתקברא?

מה התם דלא עביד מצוה - פטר רבי יהושע,

היכא דקא עביד מצוה - מחייב?!

אמרי דבי רבי ינאי:

רישא כגון שקדם ומל בשבת בערב שבת,

שלא נתנה שבת לדחות.

וסיפא - נתנה שבת לדחות אצלו,

הרי הכא - נתנה שבת לדחות אצל קרבן ציבור.

אמר ליה רב אשי לרב כהנא:

הכא נמי: הרי נתנה שבת לדחות אצל תינוקות דעלמא!

אמר ליה:

לגבי דהאי גברא מיהת לא איתיהיב.

עב, ב

245. עב, ב

רס"י

ואחד זבחים שאינן ראויין.
 לפסח:
פטור. הואיל וטרוד במחשבת לבו מאז הופרשו ויודע שעליו להקריבם טועה ושוחטן לשם פסח:
על שאינן ראויין שחייב. דלאו טועה הוא:
אפילו עגל. דסד"א ליכא דטעי בה:
לא טריד בהו. אין מחשבת הקרבנות בלבו עד הנה:
האי טריד ביה. כל ימי הפרשתן בלבו ועסוק ואומר מתי אפנה ואקריבנו:
חולין לשם פסח מה לי א"ר מאיר. כלומר מה ר' מאיר אמר לנו בו:
מודה היה ר' מאיר בבעלי מומין. הואיל ולא בני קרבן נינהו לא יכול לומר טועה הוא וחייב הכא נמי חולין לשם פסח יהא חייב הואיל ולא בני קרבן נינהו:
הני מיחלפי. חולין בקדשים מיחלפי ויכול לומר טעיתי סבור הייתי קדשים הן משום הכי פטור:
הני לא מיחלפי. בעלי מומין בקדשים לא יכול לומר טעיתי כסבור קדשים הן משום הכי חייב:
אלמא טעמא משום טירדא. ולא משום איחלופי וחולין לא טריד בהקרבנות:

"ושאך כל הזבחים ששחטן לשום פסח, אם אינן ראויין - חייב, ואם ראויין: **רבי אליעזר - מחייב חטאת, ורבי יהושע - פוטר**".

מאן תנא דשני ליה בין ראויין לשאינן ראויין?
 רבי שמעון היא.

דתניא:
"אחד הזבחים הראויין, ואחד זבחים שאינן ראויין, וכן השוחט לשם אימורי ציבור - פטור, דברי רבי מאיר. אמר רבי שמעון: לא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע על שאינן ראויין שחייב, על מה נחלקו? על הראויין, שרבי אליעזר - מחייב חטאת, ורבי יהושע - פוטר".

אמר רב ביבי אמר רבי אלעזר: פוטר הנה רבי מאיר אפילו עגל של זבחי שלמים ששחטו לשום הפסח.

אמר ליה רבי זירא לרב ביבי: והאמר רבי יוחנן: מודה היה רבי מאיר בבעלי מומין!

אמר ליה: בבעלי מומין לא טריד בהו, והאי טריד ביה.

בעא מיניה רבא מרב נחמן: חולין לשום פסח, מאי לי אמר רבי מאיר?

אמר ליה: פוטר הנה רבי מאיר אפילו חולין לשום פסח.

והאמר רבי יוחנן: מודה היה רבי מאיר בבעלי מומין!

בעלי מומין לא מיחלפי, הני - מיחלפי.

וטעמא דרבי מאיר משום איחלופי ולא איחלופי!
 והאמר רב ביבי אמר רבי אלעזר: פוטר היה רבי מאיר אפילו עגל של זבחי שלמים ששחטו לשום הפסח! אלמא, טעמא דרבי מאיר משום דטריד!

אמר ליה:
טריד אף על גב דלא מחלק.
מחלק אף על גב דלא טריד.
לאפוקי בעלי מומין, דלא איחלופי מחלק, ולא מטריד טריד.

246. עב, ב - עג, א

תניב רבי זירא ורבי שמואל בר רב יצחק אקילעא דרבי שמואל בר רב יצחק, ויתבי וקא אמרי: אמר רבי שמעון בן לקיש: נתחלה לן שפוד של נותר, בשפוד של צלי, ואכלו - חייב. ורבי יוחנן אמר: אשתו נדה בעל - חייב. במתו נדה בעל³⁴ - פטור.

איכא דאמרי: קל שפן בההיא דמחייב, דלא עשה מצוה.

אית דאמרי: בההיא, פטור.

מאי טעמא?

התם הוא, דהוה ליה לשיילי. אבל הכא דלא הוה ליה לשיילי, לא.

ורבי יוחנן, מאי שנא במתו דקא עביד מצוה? אשתו נמי קא עביד מצוה!

באשתו מעוברת.

והא איכא שמחת עונה!

שלא בשעת עונתה.

והאמר רבא: חייב אדם לשמח אשתו בדבר מצוה!

סמוך לווסתה.

אי הכי, אפילו במתו נמי!

במתו - בזיז מינה, אשתו - לא בזיז מינה.

ורבי יוחנן פמאן? אילמא כרבי יוסי, דתנן: "רבי יוסי אומר:

יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, ושכח והוציא את הלולב לרשות הרבים - פטור, מפני שהוציא ברשות" (סוכה מא:).

רס"י

אקילעא. לפני הבית כעין בית שער וקורין פורי"א {פורי"א: פרוזדור [מבנה הבולט החוצה, שבו פתח הבית]} : בשפוד של צלי. של קודש הראוי ואכילת קדשים מצוה דכתיב (שמות כט) ואכלו אותם אשר כופר וגו' :

חייב. דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה ונותר חייבים על זדונו כרת ושגגתו חטאת דכתיב (ויקרא יט) ואוכליו עונו ישא: אשתו נדה בעל חייב. כדמוקי לה לקמיה בסמוך לווסתה ובמעוברת דלאו מצוה היא ולקמיה מפרש ואזיל אם חלוק הוא על ריש לקיש או מוסיף על דבריו :

כל שכן בההוא. נותר: דמחייב. דאין שם לחלוחית מצוה אבל הכא אע"ג דמעוברת מיהו מצות שמחת אשתו איכא: בשפוד. ליכא למאן נישייליה: ור' יוחנן מאי שנא יבמתו. דפטור ואע"ג דהוה ליה לשיילי: דקא עביד. מצות יבום בביאה ראשונה קאמר :

אשתו. מצות פריה ורביה: עונה. לפי מה שהוא חמר או גמל או טייל או תלמיד כדמפרש בכתובות (דף סא:):

לשמח את אשתו. אפילו שלא בשעת עונתה אם רואה שמתאוית לו :

ומשני בסמוך לווסתה. דמוזהרין ישראל לפרוש מנשותיהן סמוך לזמן ווסת נדותיהן כדאמרינן בשבועות (דף יח:): והזהרתם את בני ישראל והדוה בנדתה מכאן אזהרה לבני ישראל שיהו פורשין מנשותיהן כו' :

אי הכי יבמתו נמי. סמוך לווסתה לא רמיא מצוה עליה: בזיז מינה. בוש ממנה לשואלה אם סמוך לווסתה הוא :

ור' יוחנן. דאמר פטור כמאן: ברשות. של מצוה שהיה טרוד בה :

רש"י

זמנה בהול. שקבוע לה היום וטרוד באם לא עכשיו אימתי הולך אצל בקי ללמדו:
זבחים. דפטור במתניי בשוחט לשם פסח משום דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה:
זמנו. של פסח בהול הוא היום למהר פן יעבור זמנו:
בן גרושה. כהן חלל זר גמור הוא דכתיב בכהן הנושא גרושה (ויקרא כא) לא יחלל זרעו שמחללו מדין כהונה:
קרן וחומש. שהרי אכלה שוגג: **ור' יהושע פוטר.** שטעה בדבר מצוה:
דאיקרי עבודה. אכילתה כדלקמן:
ועבודה. של חלל בשוגג רחמנא אכשרה דתנן כו':
ברך ה' חילו. בכהנים כתיב ישימו קטורה באפך וגו' וסמך ליה ברך ה' חילו חללים שבו: **אמש.** בערב:
עבודת מתנה. מתנות כהונה שנתתי לכם הרי הן כעבודה:

דילמא שאני התם דזמנו בהול.

ואלא, רבי יהושע דזבחים.

דילמא התם נמי זמנו בהול.

ואלא, כרבי יהושע דתינוקות.

התם נמי זמנו בהול.

ואלא, כרבי יהושע דתרומה,

דתנן:

"היה אוכל בתרומה ונדע לו שהוא בן גרושה או בן חלוצה.

רבי אליעזר - מחייב בקרן וחומש.

רבי יהושע פוטר" (תרומות ח, א).

דילמא כדרב ביבי בר אביי,

דאמר רב ביבי בר אביי:

בתרומה בערב הפסח, דזמנה בהול.

אי נמי:

שאני תרומה דאיקרי עבודה,

ועבודה רחמנא אכשר.

דתנן:

"היה עומד ומקריב ונדע שהוא בן גרושה או בן חלוצה,

כל הקרבנות כולן שהקריב על גבי המזבח - פסולין.

ורבי יהושע - מבשיר" (תרומות ח, א).

ואמרין מאי טעמיה דרבי יהושע?

דכתיב: "ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה" (דברים לג, יא),

ותרומה היכא איקרי 'עבודה'?

תניא:

"מעשה ברבי טרפון שלא בא אמש לבית המדרש,

לשחרית מצאו רבן גמליאל, אמר לו: מפני מה לא באת אמש לבית המדרש?

אמר לו: עבודה עבדתי.

אמר לו: כל דברך אינן אלא דברי תימה, וכי עבודה בזמן הזה מניין?!

אמר לו: הרי הוא אומר: ^א"עבדת מתנה אתן את פהנתכם והזר הקרב יומת" (במדבר יח, ז),

עשו אכילת תרומה בגבולין בעבודת בית המדרש".

עג,א

247. עג, א

רפ"י

פשיטא כיון דהתם. בתמיד
 נשחט (דף סא.) תגן דפסח שלא
 לאוכליו פסול:
הכא. דבשבת קאי ממילא
 שמעינן דחייב משום דבעי
 למיתנא סיפא לאוכליו ושלא
 לאוכליו פטור תנא רישא שלא
 לאוכליו חייב:

"שחטו שלא לאוכליו" [... - חייב].

פשיטא!
 כיון דהתם "פסול",
 הכא 'חייב'!

משום דתנא סיפא: "פטור".
 תנא רישא: "חייב".

והא נמי פשיטא!
 משום דהתם "בשר",
 הכא 'פטור'!

אלא אידי דתנא: "שחטו שלא לשמו בשבת",
 תנא נמי: "שלא לאוכליו".

והיא גופא, למה לי?

משום דקבעי לאיפלוגי רבי אליעזר ורבי יהושע.

248. עג, א

כ"י

לדברי האומר. במס' שבת (דף קו.):
מקלקל בחבורה. העושה חבורה בשבת לקלקלה שאינו מתקן פטור ואין חובל חייב משום שבת אלא שוחט שמתקן או חובל בבהמה וצריך לדם להאכילו לכלבו:
שלא לאוכליו חייב. דקתני מתני' חייב:
מה תיקן. הא פסלי:
תיקן. דכל הקרבנות שנפסלו בעזרה תנן במס' זבחים (דף פד.) אם עלו למזבח אימוריהן להקטיר לא ירדו:
בעלי מומין. תנן התם אם עלו ירדו שלא היה פסולן בקודש:
בדוקין שבעין. טלייא {טיליא: תבלול (כתם בעין המצמצם את הראייה)} כגון הנוטה כדוק שמים (ישעיהו מ) וגבי קרבן מום הוא כדכתיב (ויקרא כא) או דק או תבלול בעינו:
ואליבא דר"ע. במס' זבחים תנן ר"ע מכשיר בבעלי מומין אם עלו ואמרו בגמרא לא ארע"ק אלא בדוקין שבעין הואיל וכשירין לכתחלה בעופות:
טריפה. אמר התם אם עלתה תרד:
מידי נבילה. מלטמא:
השוחט חטאת. גר' ובשחיתת חולין בפרק שני מפרש אמאי נקט חטאת:
ג' חטאות. משום שבת ומשום ע"ז ומשום שחוטג חוץ לעזרה:
מה תיקן. הכא אפי' לטהרו מידי נבילה ליכא דתקרובת ע"ז מטמאה אפי' באהל:
מידי אבר מן החי. לבני נח שאם אכלו אינו נהרג:

אמר ליה רב הונא בר חיננא לבריה:
כי אולת לקמיה דרבי זריקא,
בעי מיניה: לדברי האומר: "מקלקל בחבורה פטור" - "שחטו שלא לאוכליו חייב"!!
מה תיקן?!

תיקן 'אם עלו לא ירדו'.

"שחטו ונמצא בעל מום - חייב" - ומה תיקן?!

תיקן. בדוקין שבעין, ואליבא דרבי עקיבא, דאמר: "אם עלו לא ירדו".

"שחטו ונמצא טריפה בסתר - פטור".
 הא בגלוי - חייב.
 מה תיקן?!

תיקן להוציא מידי נבילה.

מתקיף לה רבינא:

הא דתנא:

"השוחט חטאת בשבת בחוץ לעבודה זרה, חייב עליה שלש חטאות".
 מה תיקן?!

אמר רב עוירא:

שמוציאו מידי אבר מן החי.

249. עג, א

"שְׁחַטוּ וְנֹדַע" [שְׁמַשְׁכוּ בְּעַלְמֵי אֶת יָדֶם, אֹו שְׁמַתוּ, אֹו שְׁנַטְמָא - פְּטוּר, מִפְּנֵי שְׁשַׁחַט בְּרִשּׁוֹת].

אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: אֲשֶׁם שְׁנִיתַק לְרַעְיָה, וְשְׁחַטוּ סְתָם, כְּשֶׁר לְעוֹלָה.

אֲלָמָא קְסָבַר: לֹא בְּעֵי עֲקִירָה.

אִי הָכִי, כִּי לֹא נִיתַק נְמִי!

גְּזִירָה לְאַחַר כְּפָרָה, אֲטוּ לְפָנֵי כְּפָרָה.

וּמָנָא תִּימְרָא?

דְּתַנּוּ:

"אֲשֶׁם שְׁמַתוּ בְּעַלְיוֹ, אֹו שְׁנַתְּכַפְרוּ בְּעַלְיוֹ - יְדַעַה עַד שְׁיִסְתַּאבּ, וְיִמְכַר, וְיִפְלוּ דְמִיּוּ נִדְבָה.

רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אָמַר: יָמוּת.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: יִמְכַר וְיָבִיא בְּדַמְיוֹ עוֹלָה."

"בְּדַמְיוֹ" - אִין,

אָבַל גּוֹפּוֹ - לֹא.

דְּגִזַּר לְאַחַר כְּפָרָה,

אֲטוּ לְפָנֵי כְּפָרָה.

שְׁמַע מִינָהּ.

אִיתִיבִיָּה רַב חֲסֵדָא לְרַב הוּנָא:

"שְׁחַטוּ וְנֹדַע שְׁמַשְׁכוּ בְּעַלְמֵי אֶת יָדֶם, [אֹו שְׁמַתוּ, אֹו שְׁנַטְמָא - פְּטוּר, מִפְּנֵי שְׁשַׁחַט בְּרִשּׁוֹת]."

וְתַנִּי עֲלָה:

"בְּחוֹל כִּי הָאִי גּוֹנָא יִשְׂרָף מִיָּד."

אִי אָמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא: בְּעֵי עֲקִירָה, הָאִי פֶסַח הוּא,

וְכִינּוּ דְלִית לִיה בְּעַלְמֵי הָוָה לִיה פְּסוּלוֹ בְּגוֹפּוֹ,

אָמַטוּ לְהָכִי יִשְׂרָף מִיָּד.

אֲלָא אִי אָמַרְתָּ: לֹא בְּעֵי עֲקִירָה, מְרִישָׁא הָוָה לִיה שְׁלָמִים,

פְּסוּלוֹ מִשּׁוּם מָאִי?

מִשּׁוּם דְּבַר אַחַר, דְּקָא שְׁחִיט לִיה אַחַר תְּמִיד שְׁל בֵּין הָעֲרִבִים.

עֵיבוּר צוּרָה בְּעֵי.

דְּתַנִּיא:

"זֶה הַבְּלָל:

כַּל קָרְבָּן שְׁפִסּוּלוֹ בְּגוֹפּוֹ - יִשְׂרָף מִיָּד,

בְּדָם, וּבְבַעַלְמֵי,

תְּעוּבַר צוּרָתוֹ וְיֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרִיפָה!"

אֲלָא, לֹא תִימָא: שְׁחַטוּ סְתָם כְּשֶׁר לְשׁוּם עוֹלָה,

אֲלָא אִימָא: שְׁחַטוּ לְשׁוּם עוֹלָה - כְּשֶׁר.

אֲלָמָא בְּעֵי עֲקִירָה.

רפ"י

אשם שניתק לרעיה. שמתו בעליו או נתכפרו באחר וחטאת ואשם אינן באין נדבה ומשנתכפרו באחר אין תקנה לזה וגבי חטאת הילכתא גמירי לה (תמורה כא:): דמתה ובאשם גמירי הילכתא (שם יח.) כל שבחטאת מתה באשם רועה ואם ניתקו מעליו והשליכו לאפר לרעות שישתאב ויפול בו מום שיוכל לפדותו ולהוציאו לחולין וכל הרועים דמיהם נופלים לנדבה ומה היא נדבה ששה שופרות היו במקדש וכתוב עליהן נדבה ושם היו נותנין כל מותר דמי חטאת ואשם ומביאין משם קיץ המזבח עולות בשר לשם ועורות לכהנים שזהו מדרשו של יהוידע הכהן במס' תמורה (דף כג:): וזה לא המתין עד שיומם ומשניתקו לרעיה שחטו סתם כשר לעולת קיץ המזבח הואיל וסוף סוף דמיו לכך היו עומדים:

לא בעי עקירה. מאחר שהוא עומד לכך א"צ לעקור שם אשם ממנו:
א"ה כי לא ניתק נמי. משעה שנתכפר באחר סתמיה לקיץ המזבח קאי:

גזירה לאחור כפרה אטו קודם שנתכפר. דסתמיה לאשם אבל משניתק לא מיחלף:
ומנא תימרא. להא מילתא דאמר לך דגזריי הכי:

לנדבה. לשופרות:
ר' אליעזר אומר ימות. כל צדדיו של רבי אליעזר היה עושה אשם כחטאת לכל דבר שנאמר (ויקרא ז) כחטאת כאשם וכן גבי שלא לשמו וכן גבי חטאת שנכנס דמה לפניו במס' זבחים (דף יד:):

רבי יהושע אומר ימכר. לאחר שנסתאב:
ויביא בדמיו עולה. נדבה לעצמו ובמס' תמורה מסיק להא מילתא והלא אף הנדבה עולה היא מה בין דברי רבי יהושע לדברי חכמים אלא שבזמן שהיא באה לחובתו הוא סומך עליה ושוחטה ונסכיה קריבין משלו וכשהיא באה לנדבת ציבור אינו סומך עליה כו':

בדמיו אין. אבל איהו גופיה לא אמר דיקרב עולה ואף על פי שמקריבו לעצמו אלמא גזירה לאחור כפרה שנתכפר באחר אטו לפני כפרה דאי שרית ליה השתא טעי ואי מיצטריך ליה עולה נמי קודם כפרה מקריב ליה להאי והדר מייתי אחר לאשם ואי אפשר לשנות זבח לזבח אחר כ"ז שעומד לשמו:

ותני עלה. דמתניתין:
בחול כי האי גוונא. הואיל ויכול לשורפו:

ישרף מיד. ואין צריך להמתין עד שתעבור צורתו ואע"ג דמותר הפסח קרב שלמים ואם היה שוחטו לזה שמתו בעליו לשם שלמים היה כשר עכשיו שלא עקר שם פסח ממנו ישרף מיד דהוה ליה פסח שנשחט שלא למנויו:

אי אמרת בשלמא. אע"ג דסתמיה לשם שלמים קאי בעי עקירה וכל כמה דלא עקר הוי שם פסח עליו משום הכי ישרף מיד ולא בעי עיבור צורה דהוה ליה פסולו בגופו שנשחט שלא למנויו:

אלא אי אמרת לא בעי עקירה. וסתמיה שלמים הוא פסולו מחמת מאי הוי הואיל ושלמים הוא משום דנשחט אחר תמיד בין הערבים דשחיטת פסח אחר התמיד היא כדאמר בתמיד נשחט (דף נט:): ועבר על עשה דהשלמה:

כל שפסולו בגופו. כגון פיגול נותר טמא ויוצא ישרף מיד ואין צריך להמתין:

בדם ובבעלים. כגון נשפך הדם וכגון פסח שמתו בעלים או נטמאו אחר זריקה דעכשיו פסח כשר הוא אלא שאין לו אוכלין:

תעובר צורתו. ימתינו לו עד שתעובר ממנו צורת בשר דכיון דאין פסולו חמור לא שרפינן קדשים בבזיון ועיבור צורה הוא פסול לינה דהוה ליה פסולו בגופו:

רש"י

ולר' חייא בר גמדיא, דאמר: נזרקה מפי חבורה, ואמר: כגון שהיו בעלים טמאי מתים ונדהין לפסח שני, האי הוא דבעי עקירה, הא בעלמא - לא בעי עקירה. מאי איכא למימר?

אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע: הכא במאי עסקינן: כגון שהפרישו קודם חצות ומתו בעלים אחר חצות, דהוה ליה נראה ונדהה, וכל הנראה ונדהה, שוב אינו חוזר ונראה.

מיידי הוא טעמא, אלא לרב, הא אמר רב: בעלי חיים אינם נדחים!

אלא אמר רב פפא: הא מני? רבי אליעזר היא, דאמר: "ובן השוחט אחרים לשם פסח - פסול", דהוה ליה פסולו בגופו. ואי רבי אליעזר היא, חטאת נמי מחייב, דהא לית ליה רבי אליעזר: טועה בדבר מצוה - פטור!

אלא, תרגמא רב יוסף בריה דרב סלא חסידא קמיה דרב פפא: הא מני? יוסף בן חונאי היא. דתנן: "יוסף בן חונאי אומר: הנשחטים לשם פסח, ולשם חטאת פסולים, אלמא: פסולו בגופו היא, ומשום הכי ישרף מיד, ובפטורי סבר לה רבי יהושע.

רב אשי אמר: רב דאמר רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה. דתנא: "דבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אם יש שהות ביום לידע, אם משכו בעלים את ידיהם או שמתו או שנשטמו - חייב ותעובר צורתו, ויוצא לבית השריפה".

מאי טעמא? לא, משום דלא בעי עקירה. ממאי? דילמא שום דסבר לה כתנא דבי רבה בר אבונה דאמר: אפילו פגול נמי בעי עיבור צורה. דיליף 'עון' ³⁵ 'עון' ³⁶ מנותר, בגמרא:

רב אשי אמר רב פפא: לעולם לא בעי עקירה וסתמיה שלמים והא דקתני עלה דמתניתין בחול ישרף מיד ר' אליעזר הוא ומשום דשלמים הוא וכגון דשחטיה בהדיא לשם פסח ורבי אליעזר לטעמיה דאמר בפרק תמיד נשחט (דף סב): שלמים ששחטן לשם פסח פסול:

ואי רבי אליעזר. אמאי תנן מתני פטור לחייב משום שבת דהא לית ליה כו': ובפטורי. דטועה בדבר מצוה: סבר לה. רבי יוסף בן חונאי כרבי יהושע:

רב אשי אמר רב דאמר. לעיל לא בעי עקירה לית ליה דהאי תנא דאמר בחול ישרף מיד אלא קסבר רב דמתניתין לענין צורה כי האי תנא סבר לה דאמר בעי עיבור צורה:

אם יש שהות ביום. לזה ששחט פסח זה בשבת לבדוק אם מתו בעלים כו' ולא שאל לא טועה בדבר מצוה הוא אלא שוגג וחייב שוגג קרי את הקרוב לפושע:

ותעובר צורתו. אם הוא חול דאילו בשבת לא אצטריך ליה דהא בשבת לא שריף ליה ולמחר ביום טוב נמי לא שריף ליה: מאי טעמא. בעי עיבור צורה:

לאו משום דקסבר לא בעי עקירה. וזה סתם נשחט והרי הוא שלמים כשרין אלא שנשחטו אחר התמיד ופסול מחמת דבר אחר הוא:

וממאי דילמא. לעולם בעי עקירה ופסולו בגופו והאי דבעי עיבור צורה משום דרבי ישמעאל סבר לה כתנא דבי רבה בר אבונה דאמר אפילו פגול נמי בעי עיבור צורה. טעון עיבור צורה ולא איתפריש לי עיקר מילתיה דתנא דרבה בר אבונה היכא אתמר ובכמה מקומות מייתי לה בגמרא:

³⁵ ואם האכל יאכל מבשר-זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אתו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש האכלת ממנו עונה תשא (ויקרא ו, יח)

³⁶ ואכליו עונו ישא כפי-את-קדש יהוה חלל ונקרתה הנפש ההוא מעמיה (ויקרא יט, ח)

רש"י

דאי לא תימא הכי. דטעמא משום דקסבר פסול הגוף טעון עיבור צורה אלא משום דלא בעי עקירה הא תינח מתו או נתכפרו אבל נטמאו מי איכא דלא בעי עקירה הא סתמיהא לפסח שני קאי ורבי ישמעאל או שנטמאו נמי קתני:

אלא מחורתא. דטעמא דרבי ישמעאל משום דקסבר פסול הגוף טעון עיבור צורה ותנא דשרף מיד סבר לא בעי עיבור צורה ואי לתרוצי בעית דלא תיקשי לרב הכי תרצת דפסול הגוף דידה גבי מתו או משכו ידם משום דשחטיה לשם פסח בהדיא ואיהו לשלמים קאי בלא עקירה כרב והווי להו שלמים לשם פסח ופסול הגוף הוא כיוסף בן חונאי:

דאי לא תימא הכי, נטמאו בעלים - מאי איכא למימר?

הא ודאי בעי עקירה,

דאמר רבי חייא בר גמדיא:

נזרקה מפי חבורה: כגון שהיו בעלים טמאי מת, ונזרו לזכור פסח שני!

אלא,

מחורתא כדשני מעיקרא,

יוסף בן חונאי היא.

הדרן עלך אלו דברים